

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут права та психології
Кафедра історії та філософії**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

24 грудня 2024

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СВІТОГЛЯДНА КУЛЬТУРА ПРАВООХОРОНЦЯ**

Статус дисципліни	вибіркова
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	26 «Цивільна безпека»
Спеціальність	262 «Правоохоронна діяльність»
Освітня програма	«Правоохоронна діяльність»
Форми здобуття вищої освіти	денна, заочна
Мова викладання	українська
Форма підсумкового контролю	залік

Київ – 2024

Розробники:

Тетяна КУМЕДА, доцент кафедри історії та філософії ННПП;
Ганна ПЕТРОВА, доцент кафедри історії та філософії ННПП.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії та філософії ННПП від 05 грудня 2024 року № 7

Завідувач кафедри історії та філософії

(підпис)

Олена ШКУРАТЕНКО

Схвалено на засіданні науково-методичної ради НАВС від 24.12.2024

Результати щорічного перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

Протокол засідання кафедри
від __. __. 202_ № __

Протокол засідання науково-методичної рад
від __. __. 202_ № __

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

Протокол засідання кафедри
від __. __. 202_ № __

Протокол засідання науково-методичної
ради від __. __. 202_ № __

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

Протокол засідання кафедри
від __. __. 202_ № __

Протокол засідання науково-методичної
ради
від __. __. 202_ № __

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом навчальної дисципліни «Світоглядна культура правоохоронця» є структура і механізм формування світоглядної культури особистості, а також світоглядні засади, на які спирається правоохоронець у своїй професійній діяльності.

Мета й завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів здатності до цілісного, усвідомленого й етично вмотивованого світоглядного орієнтування в умовах культурної, релігійної, соціальної та політичної багатоманітності сучасного українського суспільства; розвиток уміння інтегрувати знання про людину як біосоціодуховну істоту, про конфесійну карту України, про взаємозв'язок моралі, права, політики та культури у практику професійної правоохоронної діяльності; вироблення правової, моральної та політичної культури як фундаменту професійної ідентичності правоохоронця, його здатності діяти гуманістично, неупереджено, відповідально та відповідно до принципів верховенства права й поваги до прав людини.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Світоглядна культура правоохоронця» є: формування цілісного світогляду майбутнього правоохоронця як професіонала й громадянина; розвиток моральної, правової, політичної та духовної культури особистості; виховання відповідального ставлення до прав людини, суспільства і держави; формування поваги до свободи совісті та віросповідання, розуміння співвідношення норм права і релігійної моралі в демократичному суспільстві; забезпечення готовності діяти у межах закону, моралі та професійної етики; відпрацювання принципів світоглядної культури у поведінці, мовленні та зовнішньому вигляді; виявлення сутності, властивостей, структури та функцій світоглядної культури; обґрунтування специфіки функціонування світоглядної культури у різних умовах суспільного розвитку.

Пререквізити: теорія держави та права, історія держави та права, українська мова професійного спрямування, логіка.

Постреквізити: цивільне право та процес, інформаційні технології.

Перелік компетентностей відповідно до освітньої програми

За результатами опанування навчальної дисципліни «Світоглядна культура правоохоронця» здобувачі набувають інтегральну, загальні та фахові компетентності.

Інтегральна компетентність:

Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства

та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Усвідомлення функцій держави у сфері правоохоронної діяльності, способів та механізмів реалізації цих функцій.

СК3. Здатність до критичного мислення та системного аналізу правових явищ.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність визначати придатні для юридичного аналізу факти, систематизувати одержані результати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК10. Здатність до аналізу та оцінки причин, умов та факторів, що впливають на вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання:

РН1. Розуміти історичний, соціальний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності. РН3. Розуміти та професійно застосовувати понятійний апарат права та правоохоронної діяльності.

РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези, виокремлювати юридично значущі факти, виявляти причинно-наслідкові зв'язки в діях і явищах для прийняття оптимального рішення в конкретних ситуаціях.

РН8. Здійснювати пошук інформації у доступних джерелах, аналізувати і оцінювати її для повного та всебічного встановлення обставин, необхідних для виконання професійних завдань.

РН10. Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

РН14. Здійснювати пошук та аналіз новітньої інформації у сфері правоохоронної діяльності, мати навички саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищення професійної майстерності, вивчення та використання передового досвіду у сфері правоохоронної діяльності.

Знання, уміння, навички

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- світоглядний і професійно-етичний зміст основних принципів та цінностей діяльності правоохоронців;
- вимоги основних нормативно-правових актів у сфері світоглядної культури;

- світоглядні засади професіоналізму;
- світоглядні та методологічні проблеми професійної діяльності, орієнтуватися в пошуку відповідей на них;
- форми ділового спілкування та правила етичної поведінки в повсякденних та екстремальних умовах;
- рівні світоглядної діяльності (усвідомленість організації світоглядного пошуку, активне застосування нових прийомів і засобів світоглядної діяльності, способи вирішення світоглядних суперечностей);
- критерії світоглядної діяльності (повнота, цілісність та інтегративність образів і картин світу);
- особливості впливу носія світоглядної культури на смислову і світоглядну сферу інших людей, професійних, етнічних груп та інших спільнот.

вміти:

- керуватись у своїй професійній діяльності інтересами суспільного блага і загальногромадянськими цінностями;
- творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері юриспруденції, з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності, а також досягнень науково-технічного прогресу;
- застосовувати принципи толерантності як здатності знаходити шляхи вирішення конфлікту інтересів без застосування насильства; проявляти терпимість до чужої думки, толерантність до інших соціальних, професійних груп;
- розвивати творчий потенціал, що спрямований на досягнення успіху у професійній діяльності, підтримувати прагнення до самовдосконалення та найвищої професійної майстерності;
- оцінити ситуацію морального вибору і морального конфлікту, визначити шляхи їх розв'язання та при потребі ступінь професійного ризику;
- орієнтуватися в основних нормативно-правових актах у сфері професійної етики та формування світоглядної культури поліцейського;

володіти навичками:

- раціонально-критичного мислення, завдяки яким людина здатна розставляти пріоритети своїх життєвих запитів за певною шкалою цінностей, встановлювати принципи відношення до дійсності, до своєї справи, до інших людей і до самої себе;
- прийняття оптимальних рішень у нестандартних ситуаціях;
- ведення діалогу та переговорів.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
	кcf	кcf
Кількість кредитів ECTS – 4	рік підготовки	
	1	1
	Семестр	
	2	2
Загальна кількість годин – 120	Лекції	
	12	6
	Семінарські	
	16	10
	Практичні	
	36	4
	Самостійна робота	
	56	100
	Вид контролю	
залік	залік	

3. Тематичний план

(для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за денною формою навчання)

№ з/п	Назва тем	Нормативний обсяг годин	Всього годин з викладачем	З них:			
				Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота
1	Людина як біосоціодуховна істота та суб'єкт правоохоронної діяльності	20	12	2	4	6	8
2	Конфесійна карта України. Право і релігія	20	10	2	2	6	10
3	Мораль та її роль у формуванні світоглядної культури правоохоронця	20	10	2	2	6	10
4	Політика в житті сучасної людини. Політична культура правоохоронця	20	10	2	2	6	10
5	Суспільство, культура та цивілізація	20	10	2	2	6	10
6	Право як нормативна основа діяльності правоохоронних органів. Правова культура правоохоронця	20	12	2	4	6	8
Всього годин		120	64	12	16	36	56
Підсумковий контроль – залік							

Тематичний план

(для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за заочною формою навчання)

№ з/п	Назва тем	Нормативний обсяг годин	Всього годин з викладачем	З них:			
				Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота
1	Людина як біосоціодуховна істота та суб'єкт правоохоронної діяльності	20	4	2	2		16
2	Конфесійна карта України. Право і релігія	20	4		2	2	16
3	Мораль та її роль у формуванні світоглядної культури правоохоронця	20	2			2	18
4	Політика в житті сучасної людини. Політична культура правоохоронця	20	4	2	2		16
5	Суспільство, культура та цивілізація	20	2		2		18
6	Право як нормативна основа діяльності правоохоронних органів. Правова культура правоохоронця	20	4	2	2		16
Всього годин		120	20	6	10	4	100
Підсумковий контроль – залік							

4. Плани проведення семінарських та практичних занять

*Денна форма здобуття
вищої освіти, за кошти фізичних осіб*

Тема 1. Людина як біосоціодуховна істота та суб'єкт правоохоронної діяльності

Навчальні питання до семінарського заняття 1:

1. Філософська концепція людини як основа науки про людину.
2. Історико-філософський огляд проблеми людини.
3. Глобальні проблеми сучасності та цінності життя.

Навчальні питання до семінарського заняття 2:

1. Проблема соціального, біологічного та духовного в людині.
2. Духовні виміри буття людини.
3. Творчість як особлива форма діяльності людини.

Питання до практичного заняття 1:

1. Поясніть як ви розумієте «кантівський категоричний імператив»: «Чини завжди так, щоб максима твоєї волі мала також і силу ... всезагального закону». Відповідь обґрунтуйте.

2. К. Поппер висловлює таку думку: «Прогресувати можемо лише ми, людські індивіди, і ми можемо робити це, захищаючи та посилюючи ті демократичні інститути, від яких залежить свобода, а разом із тим – і прогрес». Поясніть, чи завжди свобода індивідів залежить від рівня демократії в суспільстві? Які форми свободи ви можете назвати? Що для Поппера є критерієм прогресу суспільства?

3. У знаменитих «Тезах про Фейєрбаха» Маркс пише: «Філософи лише по-різному пояснювали світ, але справа полягає в тому, щоб змінити його». Яким було саме марксистське бачення майбутніх змін в світі? Розкрийте основний зміст соціально-політичного вчення марксизму.

4. Прокоментуйте відомий вислів Г. Гегеля: «Що розумне, те дійсне і що дійсне, те розумне». Чи можна цей вислів зрозуміти як примирення з дійсністю, з наявним станом речей? Чи, можливо, в ньому – прихований заклик до революційних змін в суспільстві? Покажіть можливість різного прочитання даної тези.

5. Аналізуючи ідею безсмертя, Фейєрбах стверджує, що вона притаманна примітивним народам, сучасна людина повинна сприймати її лише символічно: «Віра в безсмертя виражає не що інше, як істину і факт ...що полягають в тому, що людина, втрачаючи своє тілесне існування, не втрачає свого існування в душі, у спогадах, у серцях живих людей». Чи погоджуєтесь ви з думкою Фейєрбаха? Відповідь обґрунтуйте. Наскільки актуальною на сьогодні постає дана проблема?

Питання до практичного заняття 2:

1. Прокоментуйте вислів... «Людина – природне створіння; вона існує у природі, підкоряється її законам, неспроможна звільнитися від неї» (П. Гольбах).

Чому така ідея була характерною саме для новочасної філософії? А чому, власне, людина не може „звільнитися” від природи? Розкрийте сучасну ситуацію зв'язку “природа – людина”. Чи можна однозначно відповісти на питання: “людина – природне створіння?”

2. Прокоментуйте вислів... «Людина є мірою всіх речей». (Протагор).

Що в цій тезі – вияв гуманізму, творчої природи людини, її активності чи вияв її агресивності і егоїзму, варварського ставлення до природи? Як ви вважаєте, чи знає людина свою міру, щоб бути мірою інших речей? Поясніть.

3. За свідченням Діогена Лаєртського, Сократ стірджував, що «є одне лише благо – знання і одне лише зло – невігластво».

Таке бачення добра і зла – основа сократівського морального вчення. Розкрийте його зміст.

4. Спінозі належать такі слова: «Свобода – це пізнана необхідність». Поясніть, як ви розумієте даний вислів.

5. Поясніть вислів Р. Декарта: «Філософія ... одна тільки вона відрізняє нас від дикунів та варварів, і кожний народ тим більше цивілізований і освічений, чим краще в нього філософствують». Чи погоджуєтесь ви з твердженням філософа?

Питання до практичного заняття 3:

1. Порівняйте наведені тексти і зробіть висновки щодо: 1) щодо цілісної єдності осмисленості життя і якості людського буття; 2) взаємообумовленості смислу життя і цінностей, які обирають особистості; 3) щодо чинників, які впливають на вибір певної моделі сенсу життя; 4) щодо чинників, які спрямовують розвиток особистості:

1) «...У людства немає ніякої мети, ніякої ідеї, ніякого плану, як немає мети у виду метеликів чи в орхідеї. Людство – це зоологічне поняття або порожнє слово. Якщо усунути цей удаваний фантом із проблем історії, як перед нами постане велике багатство дійсних життєвих форм..., що досі були приховані модними словами, штучними схемами та особистісними ідеалами». (О. Шпенглер)

2) «Бути людиною – це значить акцентувати увагу на питаннях сенсу життя, що передбачає реалізації певних цінностей. Людина живе ідеалами та цінностями... Якщо у людини відсутнє уявлення про сенс життя, реалізація якого зробило би її щасливою, то людина намагається досягти відчуття щастя обхідними, опосередкованими шляхами, зокрема – із допомогою психоактивних, хімічних препаратів...» (В.Франкл)

2. Прокоментуйте позицію Ф. Ніцше з приводу того, що людина є найбільшою помилкою природи, що вона створює культуру як милиці – для компенсації своєї немічності та недолугості.

Чи згодні Ви із цим твердженням, чи можна за допомогою такого розуміння людини пояснити велич людської геніальності, досягнення мистецтва і науки? Як початкова недосконалість та неповноцінність людини пов'язана із її творчими можливостями?

3. Прокоментуйте два положення Ж.-Сартра: «Існування людини передує її сутності»; «Людина постійно знаходиться поза самою себе. Саме проектуючи себе та втрачаючи себе назовні, вона існує як людина».

В якому розумінні людина знаходиться поза собою? Як це обумовлює її здатність діяти цілеспрямовано? Як це впливає на зацікавленість людини всім, що є у світі? Якими прикладами можна підтвердити положення про те що існування передує сутності людини?

4. Прокоментуйте позицію Ф. Ніцше з приводу того, що людина є найбільшою помилкою природи, що вона створює культуру як милиці – для компенсації своєї немічності та недолугості.

Чи згодні Ви із цим твердженням, чи можна за допомогою такого розуміння людини пояснити велич людської геніальності, досягнення мистецтва і науки? Як початкова недосконалість та неповноцінність людини пов'язана із її творчими можливостями?

5. Прокоментуйте два положення Ж.-Сартра: «Існування людини передує її сутності»; «Людина постійно знаходиться поза самою себе. Саме проектуючи себе та втрачаючи себе назовні, вона існує як людина».

В якому розумінні людина знаходиться поза собою? Як це обумовлює її здатність діяти цілеспрямовано? Як це впливає на зацікавленість людини всім, що є у світі? Якими прикладами можна підтвердити положення про те що існування передує сутності людини?

Тема 2. Конфесійна карта України. Право і релігія

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Соціально-історичний характер релігії.
2. Класифікація релігій.
3. Загальна характеристика конфесійної карти України.
4. Поняття та зміст свободи совісті. Законодавство про свободу совісті.

Питання до практичного заняття 1:

1. Вплив християнської релігії на процес формування культури та політичної ідеології української державності.
2. Особливості релігійної діяльності конфесійно-етнічних меншин та етно-релігійних груп в Україні.
3. Тенденції розвитку нетрадиційних релігійних рухів в Україні, їх загальна характеристика.

Питання до практичного заняття 2:

Яке застосування у Вашому житті та житті українського суспільства може мати такий вислів:

1. «Релігії подібні до світлячків: щоб світити, їм потрібна темрява» (А. Шопенгауер, філософ).
2. «Якщо мене запитують, чому в моєму серці немає жодної релігії, то я відповім, що втратив її через саму ж релігію.» (Ф. Шіллер, філософ).
3. «Всі релігії засновані на тому, що більшість людей боїться смерті, а меншість - спритно використовує цей страх» (Стендаль, письменник).

4. «Чим частіше людина згадує Бога в своїх промовах, тим старанніше я стежу за своїм гаманцем» (Марк Твен, письменник).

5. «Віра - це те, що лежить на одній чаші терезів, при тому що на іншій завжди лежить розум» (Артур Шопенгауер, філософ).

6. «Буття Бога є настільки очевидним, що невіра в Нього стає гріхом; і воно настільки неочевидне, що віра в Нього стає заслугою» (Карл Ясперс, німецький філософ).

7. «Наука є перекладом думок Творця на людську мову» (Жан Луї Агасі, швейцарсько-американський природознавець).

8. «З верхівок веж фортеці науки видні найбільші діяння Божі» (Дж. Томсон, відкривач електрона)

9. «На мій погляд, розглядаючи чудеса життя і Всесвіту, потрібно запитувати чому, а не лише як. Єдино можливі відповіді відносяться до сфери релігії. ...Я знаходжу потребу в Бозі для Всесвіту і для мого власного життя» (Артур Шавлоу, лауреат Нобелівської премії з фізики).

10. «Релігія необхідна тільки для тих, хто не здатний пережити почуття гуманності. Вона не потрібна у стосунках між чесними людьми» (Ж. Ламетрі, філософ).

11. «Природничі науки і релігію протиставляють одну одній лише люди, які погано освічені як у першому, так і в другому» (Поль Сабатьє, нобелівський лауреат з хімії).

12. «Наука не лише не є суперечною з релігією, але на наших очах вони стають союзниками. Глибше пізнаючи природу, ми ближче знайомимося з Богом Природи і з тою роллю, яка нам призначена в Його космічній драмі» (Артур Комптон, нобелівський лауреат з фізики).

13. «Кожен, хто серйозно цікавиться наукою в який би то не було області, мусить прочитати над входом до її храму надпис: 'Повір. Віра є невід'ємною рисою кожного вченого» (Макс Планк, нобелівський лауреат з фізики).

14. «По суті, між релігією і справжньою наукою не існує ні спорідненості, ні дружби, ні ворожнечі: вони на різних планетах» (Ф. Ніцше, філософ).

Питання до практичного заняття 3:

1. У державному навчальному закладі студент за мотивами невідповідності своїх релігійних поглядів положенням науки релігієзнавства відмовився від вивчення курсу з релігієзнавства, який включений в навчальний план вузу. За це він був виключений з вузу. Чи можна оскаржити дії адміністрації вузу? Чи є тут склад правопорушення?

2. Групою неорелігійних фанатиків вчинено псування християнського храму, який є пам'яткою історії, має особливу культурну цінність. Яку відповідальність за такі дії встановлює чинне законодавство? Наведіть диспозицію статті останнього?

3. Релігійній організації відмовили в заснуванні місця паломництва та проводити там свої богослужіння. Чи має право релігійна організація засновувати шановані нею місця /паломництва/? В яких місцях релігійні організації мають право безперешкодно проводити свої богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії?

4. Громади православної церкви систематично надавали фінансову допомогу Партії регіонів, проводили агітацію серед своїх віруючих за висування кандидатів від цієї партії у виборчій кампанії. За такі дії релігійні громади були притягнуті до відповідальності. Яку відповідальність для релігійних організацій і яким чином встановлює чинне законодавство?

5. Віруючий з мотивів своїх переконань ухилився від виконання конституційного обов'язку - служби в армії, вимагаючи заміни останньої службою альтернативною. Чи допускає цю заміну Конституція та чинне законодавство і за якої умови право на альтернативну службу надається віруючим громадянам згідно Закону України «Про альтернативну /невійськову/службу»?

6. Релігійна організація систематично порушувала встановлений законодавством порядок проведення публічних релігійних заходів /богослужінь, обрядів, церемоній, походів тощо/. Яку відповідальність несе організація за такі дії? Яку відповідальність несуть віруючі за правопорушення під час публічних релігійних заходів?

7. За ініціативою трудового колективу на підприємстві планували провести релігійні церемонії. Адміністрація не дала згоди на їх проведення. За якої умови може бути проведено на підприємстві релігійні церемонії?

8. Релігійна організація систематично проводить навчання релігії серед учнів школи і в приміщеннях останньої. Чи відповідає це ст. 6 «Відокремлення школи від церкви /релігійних організацій»... чинного законодавства про свободу совісті? Які права в галузі релігійної освіти мають релігійні організації?

8. Громада греко-католицького віросповідання, не погоджуючись з рішенням державного органу про почергове користування культовою спорудою з православними громадами, захопила храм і позбавила можливості нормального богослужіння православними. В якому порядку можна припинити такі дії громади греко-католиків. Яку відповідальність встановлює чинне законодавство за подібні правопорушення?

9. Релігійній громаді відмовили в реєстрації культової споруди, яка передана державою їй у користування на тій підставі, що ця споруда становить історичну цінність. Чи відповідає ця відмова законодавству про свободу совісті та яким чином визначається порядок користування культовими будівлями і майном, які становлять історичну, художню або іншу культурну цінність?

10. Поліція тимчасово припинила богослужіння в церкві, обмеживши тим самим право громадян на свободу совісті. Пояснення з цього приводу не були надані. Чи відповідають такі дії поліції Закону України «Про Національну поліцію» та законодавству про свободу совісті? Які підстави та порядок визначає вітчизняне законодавство для таких дій?

Тема 3. Мораль та її роль у формуванні світоглядної культури поліцейського

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Етика як філософська наука. Основні категорії етики: добро, зло, гідність, свобода, добродієність, справедливість тощо.

2. Мораль та право як регулятори суспільного життя. Формування морально-правової свідомості.

3. Завдання професійної етики як науки, її роль в формуванні морально-професійної культури.

4. Культура поведінки та моральні засади спілкування правоохоронця.

Питання до практичного заняття 1:

1. Чи погодитесь Ви з твердженням: «Гідність людини визначається тим, якими шляхами вона іде до мети, а не тим, чи досягне вона її» (Абай)?

2. Спробуйте пояснити парадокс Блезя Паскаля: «Недобре бути надмір вільним. Недобре мати все необхідне».

3. Виокремте різні рівні осмислення сенсу життя людини (соціальної групи). Розкрийте зміст цих рівнів і поясніть на фактах сучасного життя.

- Раціонально осмислений сенс життя - чітко визначений в життєвих принципах або програмах дій.

- Неусвідомлений або малоусвідомлений сенс життя, що постає в емоційних формах, змінах настрою.

- Морально спотворений сенс життя - психопатологічний, злочинний.

- Сенс життя відсутній - життя без будь-якого сенсу, без будь-якої можливості його усвідомлення.

4. З наведених висловлювань про мрії людини визначте ті, які можна вважати сенсотворчими в житті людини, і поясніть свій вибір.

- Найбільше схожі на нас наші фантазії. Кожному мрія вимальовується відповідно до його натурі. (В.Гюго)

- Мрія сильніша за реальність. Вона душа суцього. (А.Франс)

- Мрія - думка, якій немає чим житися. (Ж.Ренар)

- У будь-якої нормальної людини буває період, коли вона вимисел ставить вище за факт, бо факт - це те, чим вона зобов'язана світові, натомість фантазія - це те, чим світ зобов'язаний їй. (Г.Честертон)

- Існують безталанні мрійники, й тоді вони справді небезпечні люди. (Г.Ліхгенберг)

- Мрії - не втеча від дійсності, а засіб наблизитися до неї. (С.Моем)

5. Як Ви вважаєте: космополітизм - це форма свідомості (принцип відношення) чи об'єктивно існуюче явище, що сформувалося під впливом певних історичних обставин? Космополітизм шкідливий чи корисний? Чи може він співвідноситися (поєднуватися) з патріотизмом?

6. Що, на Вашу думку, можна віднести до фундаментальних моральних цінностей? Проілюструйте прикладами.

7. Чи завжди та чи інша моральна цінність узгоджується у всіх ситуаціях життя зі здоровим глуздом? В чому може полягати парадокс такої взаємозалежності (взаємовиключеності)?

8. Поясніть наведений нижче вислів: «Яку користь можуть принести гарні закони там, де немає (давніх добрих) звичаїв?» (вислів-запитання належить Горацію).

9. Дайте обґрунтування вислову: «Ніхто не може бути суддею у власній справі» (прислів'я часів Римської імперії).

Питання до практичного заняття 2:

Оберіть лінію поведінки в наступних ситуаціях:

Ситуація 1.

Ви у колективі «новенький». Вам пропонують платити «дань» неофіційному лідеру, інакше погрожують «вижити». Як Ви будете поводитись?

Ситуація 2.

Ви не можете впоратися з обов'язками на новій престижній посаді (у відповідності з дипломом). Як бути?

Ситуація 3.

Ви – свідок ситуації: агресивна компанія пристає в електропоїзді до пасажирів, погрожує їм. Ваша реакція?

Ситуація 4.

Ви – слідчий. У Вас справа про групу рекетирів. Ви дізнаєтеся, що в цій групі – Ваш колишній шкільний товариш, з яким ви товаришували. Ваші варіанти поведінки?

Ситуація 5.

Ви – оперативний працівник. Ваш керівник брутально поводить себе із затриманим, порушуючи закон. При цьому Ви знаєте, що затриманий дійсно винен у скоєнні злочину. Ваш вибір поведінки в цій ситуації?

Ситуація 6.

Ви – прокурор. Змушені притягнути до відповідальності (кримінальної) великого чиновника (губернатора або мера міста). Але! Вам дзвонять із «центру» і просять зам'яти справу, інакше Ви втратите можливість отримати квартиру (просування по службі тощо). Ваша поведінка?

Питання до практичного заняття 3:

1. Розтлумачте латинську приказку: «Совість – тисяча свідків». Що мається на увазі?

2. Подумайте над нижче приведеними визначеннями добра. Які етичні позиції в них відображені?

* Добром ми називаємо те, що здатне викликати чи збільшити наше задоволення. (Дж. Лок)

* Добро - це зберігати життя, сприяти життю. (А. Швейцер)

3. Розтлумачте етичний парадокс Блеза Паскаля: «Єдине, що нас втішає в наших нещастях - це розваги. А між тим розвага – найбільше з нещасть. Вона... нас розважає і дозволяє наблизитися до смерті непомітно».

4. Яке моральне підґрунтя має приказка часів Стародавнього Риму (зустрічається у Овідія) і чого вона можна стосуватися: «Краще лікувати з самого початку, ніж дозволити розвинутися хворобі».

5. Чи можна вважати «Золоте правило моралі» універсальним? Спробуйте застосувати «Золоте правило моралі» в таких ситуаціях:

- два комерсанти домовляються про майбутню угоду;

- вимушена допомога знайомому в скрутний (невигідний) для Вас час;

- Вас обікрали;

- на ринку ви побачили, як у торговця вкрали кілька яблук (будь-чого);

- у Вас за спиною Вам «перемивають кісточки».

Тема 4. Політика в житті сучасної людини

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Політика як соціальне явище.
2. Форми та методи здійснення політичної влади. Партиїні системи та їх основні типи.
3. Політичні режими: поняття та класифікація. Демократичні засади розбудови правової держави. Сутність, структура та функції громадянського суспільства.
4. Політика та влада в життєдіяльності людини та суспільства. Політична культура та ідеологія.

Питання до практичного заняття 1:

1. Зробіть порівняльний аналіз основних напрямків і шкіл політичної науки.
2. Сформулюйте основні завдання, які покликана вирішувати сучасна українська політична наука.
3. Назвіть найголовніші особливості функціонування української політичної системи. Обґрунтуйте власну точку зору.
4. Зробіть порівняльний аналіз політичної системи України та Російської Федерації.
5. Виділіть спільні функції політичних та релігійних організацій в житті соціуму. Проведіть аналогію.
6. Перелічіть основні чинники, що визначають специфіку державності, політичних і правових традицій, політичної думки в Україні.
7. Наведіть приклади різновидів авторитарних та тоталітарних режимів в сучасному світі.
8. Поясніть, як пов'язана політика і політична влада.
9. Дослідіть, за допомогою яких ресурсів реалізується політична влада.
10. Аналізуючи глобальні процеси, що відбуваються в економіці, політиці, культурі, деякі дослідники прийшли до висновку, що держава сьогодні все більше втрачає здатність виконувати свої безпосередні функції. У зв'язку з цим з'являється термін «пустотіла держава». Інші ж, навпаки, стверджують, що «хоронити» державу ще рано, і вона має потенціал для подальшого розвитку і трансформації відповідно мінливим умов. Яку точку зору Ви підтримуєте? Аргументуйте свою відповідь.

Питання до практичного заняття 2:

Вправа 1. До дошки запрошуються дві людини. Дошка ділиться навпіл, порівнюються два політичні режими: авторитаризм і тоталітаризм. Аудиторія також поділяється на дві частини – дві групи підтримки. Виграє та частина, яка наведе більше характеристик політичному режиму.

Вправа 2. Робота проводиться і коментується в парі (по дві людини). Кожна група на листочку змальовує в художній формі ідеальний портрет політика, використовуючи алегорії, аналогії, порівняння, потім робить публічний виступ з власним малюнком, коментуючи всі риси створеного ним образу.

Вправа 3. Аудиторія поділяється на 2-4 великі групи. Кожна група, використовуючи інтернет-ресурс готує декілька відомих висловів, (цитат,

афоризмів) відомих мислителів (політиків). Потім озвучує їх по черзі в аудиторії, не вказуючи авторства. Завдання інших учасників здогадатись хто автор. Перемагає та група, яка дала найбільше правильних відповідей та знайшла найцікавіші вислови.

Вправа 4. Аудиторія поділяється на дві групи. Кожна група з допомогою інтернет-ресурсу шукає відповіді на нижче вказані питання. Перемагає та група, яка найшвидше знайшла Всі!!! правильні відповіді. Вона ж їх першими і озвучує. Але враховуються також не тільки кількісні показники, але і якість відповідей:

а) Правове визначення політики. Представники: Дж. Лок, Ж.-Ж. Руссо, І.Кант, Б. Спіноза, Т. Гоббс і ін.

б) Економічне визначення політики. Точка зору поширена в різних течіях марксизму і неомарксизму.

в) Буденне визначення політики, особливо поширилось в епоху «брудних» політичних технологій.

г) Соціальне визначення політики. Якщо під суспільними групами розуміються класи, то представники К. Маркс і Ф. Енгельс, якщо ж «зацікавлені групи», то - А. Бенлі та Д. Трумен.

д) Системне визначення політики розроблене американськими політологами Д. Істоном і Г. Алмондом.

е) Інституційне розуміння політики, що визначає політику через основний інститут політичної системи, існує з часів Платона до наших днів.

є) антропологічне розуміння політики існує з часів Аристотеля;

ж) субстанціональне визначення політики, що орієнтується на розкриття її першооснови. Представники: Н. Макіавеллі, М. Вебер.

з) Теологічне визначення політики, засноване на провіденціалізмі, було особливо поширене за часів середньовіччя. Один з найбільш яскравих представників Августин Блаженний.

і) Етичне розуміння політики, існує з часів Конфуція до наших днів.

Вправа 5. Аудиторія поділяється на 4-5 груп. Кожна група готує по три невеличкі виступи політиків, два з яких будуть правдивими, а один – виступ політика-корупціонера. Завдання кожної групи завуалювати виступ корупціонера таким чином, щоб він також виглядав правдивим. Перемагає та група, у виступах якої інші групи не знайдуть корупціонера-політика. Ціль гри – навчитися аналізувати промови політиків.

Питання до практичного заняття 3:

Вправа 1. В аудиторії розігрується побудова роботи парламенту України – Верховної Ради, де є спікер, провладна політична партія та опозиція. Метою гри є створення якогось законопроекту, його лобіювання, голосування (затвердження).

Вправа 2. Аудиторія розбивається на пари. Один учасник – журналіст каналу новин, інший – правоохоронець. Завдання взяти інтерв'ю у правоохоронця, стосовно:

а) політичної ситуації в країні;

б) ефективності роботи поліції;

в) світоглядних питань;

г) побутових проблем.

Оцінюється якість відповідей опитуваного та поставлених питань (додаткових питань) інтерв'юера.

Вправа 3. Аудиторія поділяється на два табори. Один табір – це носії тоталітарного типу політичної культури, інший – активістського. Завдання кожної групи – продумати передвиборчу промову кандидата в президенти. Після проголошення промов – можливі дебати між спікерами, тому доречним буде зарані придумати в групах проблемні запитання до опонента, виходячи із суспільно-державних проблем.

Вправа 4. Формуються команди в парах. Завдання – намалювати альтернативні українські державні символи. Прокоментувати в подальшому, що символізують всі їх елементи.

Вправа 5. Аудиторія поділяється на 3-5 груп. Завдання – придумати вірш якогось ідеологічного спрямування (лібералізм, соціалізм, консерватизм, комунізм, фашизм, нацизм, соціал-демократія, націонал-демократія). Аудиторія намагається здогадатись, що це за ідеологія.

Тема 5. Суспільство, культура, цивілізація

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Суспільство як цілісна система.
2. Основні підходи до розуміння культури.
3. Цивілізація: специфіка, характеристики, проблеми.
4. Проблема подолання кризи сучасної культури.

Питання до практичного заняття 1:

1. Прокоментуйте деякі принципові положення засновника культурології ХХ ст. О.Шпенглера:

“... Історики забувають про те, що видима історія постає лише виразом, знаком той душевної стихії, яка набула форми. Я ще не зустрічав нікого, хто би всерйоз займався вивченням цих проявів морфологічної спорідненості (усіх виявлень певної культури)...” (О.Шпенглер).

“Існують культури, що розквітають та старіють... У кожній культурі існують свої власні можливості, вирази, які виникають, визрівають, в'януть та більше ніколи не повторюються... У кожній культурі є своя цивілізація; це є неминуча доля культури. Цивілізація – це крайні та штучні стани; вони є завершенням, вони приходять як те, що сталося, після процесу становлення так само, як смерть після життя. Вони – неминучий кінець усякої культури... Енергія людини культури спрямована всередину, енергія людини цивілізації – назовні... Душа – це те, що підлягає здійсненню в культурі; “світ” – здійснене, “життя” – здійснення” (О.Шпенглер).

Що постає поштовхом для створення культури? Чому між формами певної культури існує спорідненість? В якому відношенні до культури перебуває цивілізація? – Прокоментуйте положення про те, що людина культури спрямовує свою енергію всередину, а людина цивілізації – назовні.

2. Ознайомтесь із деякими твердженнями прихильників структуралізму – напряму, який відіграв суттєву роль в розвитку культурології ХХ ст.

“Із усіх суспільних явищ, напевне, лише мова може бути підданою справді науковому дослідженню, що пояснює спосіб її формування та подальшого розвитку... Застосувавши цей метод до інших соціальних явищ, ми... зможемо визнати, що різні форми соціального життя являють собою за суттю дещо спільне: всі вони – структури поведінки, кожна з яких є проекцією на площину... дії законів, що керують несвідомою діяльністю духу... Так, будь-який міф володіє структурою із різних шарів, і ця структура на поверхні міфу проявляє себе у прийомі повторення...” (К.Леві-Стросс).

“Мною опанувало смутне відчуття, що слід шукати той же самий вид процесів в усіх сферах природних феноменів, що можна виявити роботу того ж самого виду законів і для структури кристалів, і для структури суспільства...Сьогодні я скоріше скажу, що типи ментальних операцій, корисні в аналізі однієї області, можуть бути рівною мірою корисними і в аналізі іншої. Скоріше структура науки, ніж структура природи, постає ідентичною в усіх областях” (Г.Бейтсон).

Зверніть увагу на те, структури власне чого постають для наведених авторів вихідними щодо пояснення різних сфер дійсності. В чому проявляється єдність їх позицій, у чому – відмінність? В чому ви можете виявити певні методологічні переваги структуралізму у дослідженні явищ культури?

3. Проаналізуйте наведене нижче висловлювання Папи Римського – Іоанна-Павла II. Зробіть належні висновки щодо співвідношення загального та особливого у різних культурах.

“Бути людиною - значить завжди жити у визначеній культурі. Кожна людина сформована культурою, яку присвоює собі контактом з родиною і громадськістю, здобуттям освіти і завдяки найрізноманітнішим впливам середовища, а також своїм фундаментальним зв'язком з територією, на якій живе. У цьому немає жодного детермінізму, однак простежується діалектика між чинниками, що обумовлюють, і динамікою свободи. Любов до батьківщини є цінністю, яку необхідно культивувати, однак без духовної тісноти. Любячи свою людську родину, слід запобігати патологічного вигляду, який з'являється тоді, коли почуття приналежності веде до піднесення себе над іншими, тобто набуває форми націоналізму, расизму і ксенофобії. З одного боку, при цьому важливо оцінити цінності власної культури, з другого - необхідно розуміти, що кожна культура, будучи типовим витвором людини, зумовленим історично, неминуче має певні обмеження. Результативним запобіжним засобом, який не допускає, щоб почуття приналежності до культури вело до негативних наслідків є об'єктивні знання про інші культури. Досить часто уважний проникливий аналіз різних культур показує, що під їх зовнішніми ознаками приховані істотні спільні елементи. Ці ж ознаки простежуються і в процесі історичного розвитку культур і цивілізацій... Отже, культурні відмінності слід вбачати в перспективі фундаментальної єдності людського роду, того першочергового історичного і онтологічного факту, у світлі якого можна зрозуміти глибоке значення самих відмінностей. По суті тільки розміщення у відповідному контексті елементів єдності і відмінності дозволяє зрозуміти кожен людську культуру” (Іоанн Павло II).

Яку форму взаємин між різними культурами автор даного фрагменту вважає найбільш доцільною та виправданою? Яке значення для окремої культури

та окремої людини мають культурні зв'язки? – Спробуйте навести конкретні приклади взаємин між культурами із різними для них наслідками – як позитивними, так і негативними.

4. “Незважаючи на те, що людина, завдячуючи культурі, забезпечує себе їжею та вогнем для її приготування, одягом і житлом, що оберігає її від зовнішніх несприятливих впливів, богами та міфами, що вводять її в оману, іграми й танцями для розваги, але водночас за допомогою засобів культури людина знищувала мільйони чоловіків, жінок і дітей у війнах, їх убивали та спалювали в часи інквізиції, їх знищували тоталітарні режими. Забезпечуючи своє життя, люди за допомогою засобів культури стирали з лиця землі різноманітні види тварин та птахів. Розвиток сільського господарства перетворив на пустелю значні за обсягом території Землі. Величезні ресурси океанів теж перебувають під загрозою індустріальної та комерційної практики. Все більше забруднюється атмосфера планети. Тому, культура є цілком незалежною від волі людини, фатальною некерованою силою, розвиток якої стосовно людини виконує ту ж роль, що й геологічні та космічні процеси. На основі цього можна зробити висновок: культурні системи інтенсивно прямують до того, щоб зробити планету безлюдною” (Л.Уайт).

Які аспекти культурного розвитку позначені у наведеному міркуванні в якості найважливіших? В яких своїх характеристиках культура набуває руйнівного спрямування? Що, на вашу думку, є причиною такого спрямування? Чи можна його нейтралізувати?

5. “Я не заперечую того, що розвиток цивілізованого суспільства приніс із собою колосальні досягнення. Але ці досягнення були здійснені ціною величезних втрат, розмір яких ми навряд чи вже почали оцінювати” (К.-Г.Юнг).

В чому, на вашу думку, присутній новий наголос останнього твердження у порівнянні із попереднім?

6. “Серед основних досягнень сучасної цивілізації виразно виділяються два. Перше досягнення полягає в тому, що, опанувавши додатковими джерелами енергії та побудови техносфери, людство спромоглося суттєво зменшити тиск на себе природного відбору і практично повністю виключити вплив біологічних чинників... Друге вражаюче “досягнення”, що безпосередньо впливає із першого, полягає в тому, що в процесі розвитку цивілізації Земля була перетворена у гігантський смітник, причому не простий, але й радіоактивний, насичений хімічно небезпечними речовинами...” (І.Алексеєнко, Л.Кейсевич).

Доповніть наведене міркування іншими прикладами суперечливого характеру розвитку сучасної цивілізації.

7. “Техніка радикально змінила повсякденне життя людини, насильницькі змістила трудовий процес і суспільство в іншу сферу – у сферу масового виробництва... Тим самим відбувся відрив людини від його природного ґрунту. Людина стає мешканцем землі без батьківщини, втрачає традиції... Ця епоха перетворень носить переважно руйнівний характер. Сьогодні ми живемо, відчуваючи неспроможність знайти потрібну нам форму життя. Світ пропонує нам тепер небагато істинного та надійного, на що окрема людина могла би спертися у своїй самосвідомості” (К.Ясперс).

Чи згодні ви із тим, що руйнування життєвого середовища супроводжується також руйнуванням надійних засад життя та

самоусвідомлення? Наведіть аргументи на користь своєї відповіді на це питання, спробуйте додати до наведених міркувань свої приклади та доведення.

8. Роздумуючи над долею сучасного цивілізаційного процесу, ознайомтесь із твердженнями відомого сучасного американського антрополога.

“Ідеї, котрими в даний час заражена наша цивілізація в своїй вихідній формі відносяться до індустріальної революції. Їх можна резюмувати у такий спосіб: а) ми проти довкілля; б) ми проти інших людей; в) найперше значення має індивідуум (індивідуальна компанія чи індивідуальна нація); г) ми можемо в односторонньому порядку контролювати довкілля і повинні прагнути до такого контролю; д) межі середовища нашого проживання можуть нескінченно розширюватись; е) здоровий глузд полягає у економічному детермінізмі (у прагненні доходів); ж) технологія дасть нам усе. Ми свідчимо, що величні, проте у кінцевому підсумку – руйнівні досягнення нашої технології за останні 150 років довели, що ці ідеї є хибними. Подібним же чином вони виявились хибними у світлі сучасної теорії екології. Істота, що перемагає своє життєве середовище, руйнує себе” (Г.Бейтсон).

Прокоментуйте кожний пункт із наведених у даному фрагменті і дайте йому аргументовану оцінку. Зробіть загальний висновок відносно ідей даного автора, обґрунтуйте своє до них ставлення. Як ви вважаєте, чи може існувати людина і суспільство поза тим, щоби впливати на середовище, змінювати його? Якими на вашу думку, можуть бути заходи, що сприяли би уникненню найперших екологічних загроз сучасному людству?

Питання до практичного заняття 2:

1. “Абсолютно невідомо, коли виникла людина. І вона поза сумнівом була на протязі незчисленного часу просто природним, а не культурним єством... (Під природою) слід розуміти не лише фізичний світ, а закономірно даний та існуючий світ – на відміну від культури, що виникає на основі належного та індивідуальних ціннісних утворень” (Е.Трьольч).

Спробуйте прояснити, які стосунки між природою та культурою окреслені в наведеному фрагменті? В чому полягають відмінності між ними? Як тут подаються засади культури? Чи згідні ви із таким її тлумаченням?

2. “... Термін “культура” позначає усю сукупність досягнень та інституцій, що відрізняють наше життя від життя наших предків із тваринного світу та що служать подвійній меті: захисту людини від природи та врегулюванню відношень між людьми... Зазирнувши досить далеко у минуле, можна сказати, що найпершими діяннями культури були: застосування знарядь, приборкання вогню, побудова житла... За допомогою усіх своїх знарядь людина вдосконалює свої органи... та розширює рамки своїх можливостей” (З.Фройд).

Які два вектори культурного впливу виділяє З.Фройд в якості найважливіших? Які би ви ще додали до них? Яку функцію культури висуває тут автор на перший план: духовну, моральну, компенсаторну? – Прокоментуйте дане положення і дайте йому аргументовану оцінку.

3. “Філософія не може задовольнятися аналізом індивідуальних форм людської культури. Вона прагне універсальної синтетичної точки зору, що включає й індивідуальні форми... Найголовніша характеристика людини, її відмінна ознака – це не метафізична або фізична природа, а її діяльність. Саме

праця, система видів діяльності і визначає сферу “людськості”. Мова, міф релігія, мистецтво, наука, історія – складові частини, різні ділянки даної сфери... Поза сумнівом є те, що людську культуру утворюють різні види діяльності... Міф, релігія, мистецтво, мова і навіть наука постають тепер як множина варіацій на ту ж саму тему...” (Е.Кассіпер).

Якою мірою ви поділяєте позицію автора щодо засад людськості та культури? Які складові культури виділені в якості найперших в даному фрагменті? Який аспект культури – технологічний, ціннісний, нормативний, духовний – поданий в даному уривку як основний? Обґрунтуйте свої твердження.

4. “В наш час можна окреслити три основні концепції трактування терміну “культура”. Перша концепція тлумачить культуру як сукупність матеріальних та духовних цінностей... Друга концепція розглядає культуру як процес творчої діяльності людини і висуває у культурі на перший план роль творчої особистості... У третій концепції культура трактується... як “усе, вироблене людиною, а не надане природою”, “як сукупність надбіологічних засобів та механізмів адаптації суспільної людини до навколишнього середовища” (З.Удальцова).

Спираючись на наведені концепції культури спробуйте їх критично оцінити, тобто виділити їх очевидні позитивні сторони, але також і негативні, тобто їх недоліки. Які суттєві риси культури не фігурують у наведених тут концепціях?

5. Спираючись на наведені нижче визначення, спробуйте окреслити коло тих найперших чинників, поза якими культура неможлива. Як ви вважаєте, які із даних визначень є найбільш вдалими? Найбільш практичними? Прийнятними? Спробуйте застосувати їх для пояснення певних ситуацій життя.

А. Антропологічні визначення культури:

“Культура – це уся повнота діяльності суспільної людини” (А.Кребер); “Культура – це загальний спосіб життя, специфічний спосіб пристосування людини до її природного оточення та економічних потреб” (К.Даусон); “все матеріальне та нематеріальне, створене людиною” (Е.Рейтер); “соціальна структура або, якщо хочете, соціальний організм” (Л.Уорд); “все, що створене або модифіковане в результаті свідомої або несвідомої діяльності двох або більшого числа індивідів, що взаємодіють між собою та взаємно обумовлюють свою поведінку” (П.Сорокін); “загальний та прийнятий спосіб мислення” (К.-Г.Юнг); “винаходи, речі, технічні процеси, ідеї, звичаї та цінності, що успадковуються людиною” ((Б.Малиновський); “культура складається із знань, вірувань, мистецтва, моральності, законів, звичаїв та будь-яких інших здібностей та звичок, що засвоюються людиною як членом суспільства” (Е.Тейлор).

Б. Соціологічні визначення культури.

“Ми можемо сказати, що культура – це система символів, що розподіляються та передаються групами людей з покоління у покоління” (Д.Даунс); “культура складається із усталених вірувань, цінностей та норм поведінки, що організують соціальні зв’язки та роблять можливою інтерпретацію життєвого досвіду” (У.Л.Бенет); “культура – це складна даність цінностей, думок, знань та основних норм поведінки в суспільстві” (Н.Рейдерс, Х.Боуман).

В. Філософські визначення культури.

“Культура є відносно постійний нематеріальний зміст, що передається в суспільстві за допомогою соціалізації” (Г.Беккер); “якщо визнати, що суспільство є сукупністю суспільних відносин, тоді культура є змістом цих відносин” (Р.Ферт); “культура – це є вираз суспільства у формах літератури, мистецтва або мислення” (Д.Реджин).

Питання до практичного заняття 3:

1. Прочитайте наведений нижче фрагмент та дайте відповіді на питання до нього:

“...Розвиток людської культури йшло повсюдно майже однаковим шляхом... Зародки найперших інституцій та технічних мистецтв розвинулись вже у той час, коли люди були ще дикунами. Досвід наступних періодів варварства та цивілізації був спрямований у вельми значній мірі на розвиток цих початкових понять... Період (дикунства) починається станом дитинства і закінчується споживанням риби та використанням вогню, винаходом луку та гончарного мистецтва... Використання гончарного мистецтва... є точною ознакою для встановлення межі між дикунством і варварством... Приручення диких тварин у східній півкулі, культивування рослин за допомогою зрошення у західній, а також використання для будівлі домів неопаленої цегли та каменя – середня стадія варварства... Обробка заліза, винахід звукової абетки та використання шрифту для літературних творів, - цим починається цивілізація...” (Л.Морган).

Які стадії історичного процесу виділяє автор? Які критерії для їх характеристики він обирає? Наскільки ці критерії можна вважати виправданими? Які би інші ознаки історичного прогресу ви могли би додати до наведених?

2. “Наші душі розбещувалися по мірі того, як вдосконалювалися наука та мистецтво. Вони обвивають гірляндами квітів окупи, що накладаються на людей, заглушають природне почуття свободи” (Ж.-Ж.Руссо).

Як ви вважаєте, чим могла бути викликана така негативна оцінка культури відомим французьким просвітником? Чи згодні ви з тим, що розвиток науки і мистецтва негативно позначається на стані культури та моралі? Чи погоджуєтесь ви також з тим, що науковий прогрес обмежує свободу людини?

3. “Історія - це духовна форма, у якій культура віддає собі звіт про своє минуле” (Й.Гейзінга)

Як можна проінтерпретувати цю думку? Чи можна побачити в цій позиції виключно позитивне трактування культури? Чи дійсно історія відбирає найкраще, що містилося у культурі?

4. “Треба вести мову про етичну чи неетичну культуру, або про етичну чи неетичну цивілізацію, а не про культуру та цивілізацію” (А.Швейцер).

Як ви оцінюєте таке трактування проблеми співвідношення культури та цивілізації? Чи згодні ви із тим, що наведені раніше трактування певного протистояння культури та цивілізації є помилковими? – Обґрунтуйте свою позицію.

5. “...Ледве побачивши світ, ми занурюємося в океан звичаїв, оскільки вони являють собою первинну і наймогутнішу реальність, з якою ми зустрічаємось: вони і є наше оточення, соціальний світ, тобто суспільство, в

якому ми живемо. І ми бачимо світ людей та речей, бачимо Всесвіт крізь призму цього соціального світу – світу звичаїв” (Х.Ортега-і-Гасет).

Враховуючи те, що автор уривку вважає звичаї одним із породжень соціальної культури, з’ясуйте, як впливає культура на людину, в якому напрямі вона її формує, куди спрямовує?

6. “Остання мета культури – перетворення людства. В цій останній меті культура стикається із останніми цілями мистецтва і моралі. Культура перетворює теоретичні проблеми у практичні: вона змушує розглядати продукти людського прогресу у якості цінностей... Культура ставить завдання самому людському волінню; начало культури вкорінене у зростання людської індивідуальності. Продукти культури – багатоманітність релігійних, естетичних, пізнавальних та етичних форм. Начало, що пов’язує ці форми, - творча діяльність окремих особистостей...” (А.Білий).

Як ви думаєте, чи можна інтерпретувати наведений уривок так, щоб подати культуру у якості людиноутворюючого чинника? Спробуйте чітко окреслити ті основні аспекти впливу культури на людину, які присутні у наведеному фрагменті.

7. Спробуйте підвести загальний підсумок вивченню теми на основі наведених уривків із першоджерел і ще раз пояснити своє розуміння культури, цивілізації, особливостей їх взаємодії, впливу на людину та природу.

Тема 6. Право як нормативна основа діяльності правоохоронних органів. Правова культура правоохоронця

Навчальні питання до семінарського заняття 1:

1. Право як соціокультурне явище. Моральні, традиційні, звичаєві та релігійні витoki права.
2. Основні типи праворозуміння: юснатуралізм (теорії природного права) та юридичний позитивізм.
3. Структура правової реальності. Складові ідеї права.

Навчальні питання до семінарського заняття 2:

1. Державна влада в системі соціального регулювання. Співвідношення права і влади.
2. Поняття, види та структура правової культури.
3. Напрями та перспективи розвитку правової культури працівників правоохоронних органів у громадянському суспільстві.

Питання до практичного заняття 1:

Вправа 1. Водій Аліса, будучи за кермом автомашини, несподівано помічає дитину, яка раптово вискочила на проїжджу частину прямо під колеса. Щоб врятувати її життя, Аліса різко згортає ліворуч на зустрічну смугу, перетинаючи при цьому подвійну суцільну білу лінію розмітки. На щастя, зустрічна смуга вільна. В результаті інциденту ніхто не постраждав. Автоінспектор, який спостерігав за тим, що сталося, зупиняє машину Аліси за порушення правил дорожнього руху та вручає їй повістку в суд, одночасно погоджуючись, що вона вчинила правильно. Суд, не зважаючи на всі заперечення Аліси, накладає на неї

штраф, встановлений для порушень даного виду. Незабаром трапляється аналогічна транспортна пригода, в якій інший водій, Брюс, в тій же ситуації робить наїзд на дитину, яка спричинила загибель останньої, однак автоінспектор ніяких повісток Брюсу не вручав і суд його не штрафував (класична версія «Справа Аліси» вперше була запропонована Ентоні Д'Амато).

Короткий опис наступний: намагаючись врятувати дитину, яка вибігла на дорогу з-за припаркованого автомобіля, Аліса перетнула подвійну суцільну смугу, порушивши при цьому правила дорожнього руху. Це побачив поліцейський і оштрафував водія, незважаючи на протести Аліси та апеляцію до принципу справедливості (сучасна версія справи). Слід звернути увагу присутніх на занятті, що йдеться не про українське законодавство, а про гіпотетичну державу, в якій норми закону діють саме в такий спосіб. Якою буде оцінка ситуації з точки зору законодавців, які писали цей закон, поліцейського та самої Аліси?

Модель ситуаційної вправи 1: учасники рольової ситуаційної вправи розподіляються на 3 групи та готують обґрунтування від імені різних учасників справи. Дається 10 хв. на підготовку відповіді кожною групою. Потім представник «незалежної групи» оцінює аргументи кожної із сторін.

Модель виконання вправи 1:

1 група. Обирає речника, який представляє інтереси власної групи влади (поліцейського, законодавців, судді), формулює зміст їхньої позиції, приймає участь у спілкуванні, різними методами переконує у правильності дій цієї групи.

2 група. Обирає речника, який представляє інтереси другої групи, реагує на несправедливі дії поліцейського та судді, обґрунтовує власну позицію та пропонує послідовність аргументів на її користь.

3 група. Обирає речника, який представляє інтереси суспільства.

Специфіка групи полягає в тому, що кожен з її учасників може висловлювати власну позицію щодо оцінювання ситуації, необхідності послідовності дій тощо.

Вправа 2. Спелеологи виявилися засипаними у печері та заради виживання вирішили пожертвувати одним із них на основі жеребу. При цьому після обрання «жертви», вона відмовилася виконувати присуд всієї групи, хоча перед тим погоджувалася з цими умовами (оригінальна версія та детальний опис «The Case of Speluncean Explorers» – в однойменній статті Лона Фуллера, опублікованій у Гарвардському правовому віснику у 1949 р., випуск 62). Якою є специфіка цієї ситуації та її оцінка з морально-етичної, соціально-філософської та правової позиції?

Модель ситуаційної вправи 2: учасники рольової ситуаційної вправи розподіляються на 3 групи та готують обґрунтування від імені різних учасників справи. Дається 10 хв. на підготовку відповіді кожною групою. Потім представник «незалежної групи» оцінює аргументи кожної із сторін.

Модель виконання вправи 2:

1 група. Обирає речника, який представляє інтереси власної групи колективу, який опинився у пастці під землею, формулює зміст їхньої позиції, приймає участь у спілкуванні, різними методами переконує у правильності дій цієї групи.

2 група. Обирає речника, який представляє інтереси «жертви», реагує на несправедливі, з її точки зору, дії інших спелеологів, обґрунтовує власну позицію та пропонує послідовність аргументів на її користь.

3 група. Обирає речника, який представляє інтереси суспільства. Специфіка групи полягає в тому, що кожен з її учасників може висловлювати власну позицію щодо оцінювання ситуації, необхідності послідовності дій тощо.

Питання до практичного заняття 2:

Вправа 1. Керівник (начальник підрозділу Національної поліції України, посадова особа іншого органу чи підрозділу державної служби) видає наказ, який видається Вам незаконним. Якими будуть Ваші дії в реальному часі. Яке має значення правова культура працівника правоохоронних органів для правильного обрання алгоритму дій.

Вправа 2. Керівник (начальник підрозділу Національної поліції України, посадова особа іншого органу чи підрозділу державної служби) видає наказ, який видається Вам несправедливим. Якими будуть Ваші дії в реальному часі.

Моделі ситуаційних вправ: учасники рольової ситуаційної вправи розподіляються на 3 групи та готують наказ від імені керівника. Дається 10 хв. на підготовку відповіді групою, якій було віддано наказ. Потім представник третьої, «незалежної групи», після короткої наради всередині групи, дає оцінку взаємодії керівника і підлеглих за критеріями: а) реалістичність і виваженість наказу; б) точність відповіді; в) дотримання принципів законності, справедливості, неупередженості і рівності представниками 1 і 2 групи.

Моделі виконання вправ:

1 група. Обирає речника, який представляє інтереси керівника, який видає незаконний наказ, формулює зміст наказу, приймає участь у спілкуванні з працівником і його колегами, різними методами (заохочення, прохання, примус, залякування) переконує виконати вказівки, які нібито виходять від вищого керівництва.

2 група. Обирає речника, який представляє інтереси підлеглого працівника підрозділу, радиться із колегами, реагує на незаконний і несправедливий наказ, обґрунтовує власну позицію та пропонує послідовність дій.

3 група. Обирає речника, який представляє інтереси колективу підрозділу.

Специфіка групи полягає в тому, що кожен з її учасників може висловлювати власну позицію щодо оцінювання ситуації, необхідності послідовності дій тощо.

Всі три групи виконують однакові завдання; перша група видає наказ другій, друга група – третій, а третя група – першій. Таким чином, кожна група має можливість зробити всі три зазначені моделі виконання вправи.

Питання до практичного заняття 3:

1. Дайте розгорнуту характеристику поняття права як соціального і нормативного регулятора. Поясніть, у чому полягає відмінність:

- між правом і мораллю;
- між правом і корпоративними нормами;
- між правом і службовою доцільністю.

2. Проаналізуйте такі принципи права: верховенство права; законність; рівність усіх перед законом; повага до прав і свобод людини.

Для кожного принципу подайте коротке визначення, поясніть його значення для діяльності правоохоронця, наведіть приклад порушення цього принципу в практиці правоохоронних органів (реальний або умовний).

3. Ситуація: Правоохоронець отримує усну вказівку керівника діяти «поза процедурою» для швидшого досягнення результату, мотивуючи це «інтересами служби». Визначте, які правові норми можуть бути порушені. Проаналізуйте ситуацію з точки зору принципу законності. Оцініть поведінку правоохоронця з позицій правової культури. Запропонуйте правомірний алгоритм дій.

4. Розкрийте структуру правової культури правоохоронця, виокремивши такі складові: правові знання; правосвідомість; правова поведінка; професійна відповідальність. Чи достатньо знати закон, щоб діяти правомірно? Яка складова правової культури є ключовою для правоохоронця і чому?

5. Створіть дискусію на тему: «Чи може правоохоронець виправдовувати порушення закону “благими намірами”?», сформулюйте аргументи “за” і “проти”, обґрунтуйте власну позицію з опорою на принципи права, зробіть висновок щодо ролі правової культури у подібних ситуаціях.

6. Складіть короткий письмовий висновок (5–7 речень) на тему: «Чому високий рівень правової культури є професійною необхідністю правоохоронця».

Тема 1. Людина як біосоціодуховна істота та суб'єкт правоохоронної діяльності

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Філософська концепція людини як основа науки про людину.
2. Історико-філософський огляд проблеми людини.
3. Глобальні проблеми сучасності та цінності життя.

Тема 2. Конфесійна карта України. Право і релігія

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Соціально-історичний характер релігії.
2. Класифікація релігій.
3. Загальна характеристика конфесійної карти України.
4. Поняття та зміст свободи совісті. Законодавство про свободу совісті.

Питання до практичного заняття:

1. У державному навчальному закладі студент за мотивами невідповідності своїх релігійних поглядів положенням науки релігієзнавства відмовився від вивчення курсу з релігієзнавства, який включений в навчальний план вузу. За це він був виключений з вузу. Чи можна оскаржити дії адміністрації вузу? Чи є тут склад правопорушення?

2. Групою неорелігійних фанатиків вчинено псування християнського храму, який є пам'яткою історії, має особливу культурну цінність. Яку відповідальність за такі дії встановлює чинне законодавство? Наведіть диспозицію статті останнього?

3. Релігійній організації відмовили в заснуванні місця паломництва та проводити там свої богослужіння. Чи має право релігійна організація засновувати шановані нею місця /паломництва/? В яких місцях релігійні організації мають право безперешкодно проводити свої богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії?

4. Громади православної церкви систематично надавали фінансову допомогу Партії регіонів, проводили агітацію серед своїх віруючих за висування кандидатів від цієї партії у виборчій кампанії. За такі дії релігійні громади були притягнуті до відповідальності. Яку відповідальність для релігійних організацій і яким чином встановлює чинне законодавство?

5. Віруючий з мотивів своїх переконань ухилився від виконання конституційного обов'язку - служби в армії, вимагаючи заміни останньої службою альтернативною. Чи допускає цю заміну Конституція та чинне законодавство і за якої умови право на альтернативну службу надається віруючим громадянам згідно Закону України «Про альтернативну /невійськову/службу»?

6. Релігійна організація систематично порушувала встановлений законодавством порядок проведення публічних релігійних заходів /богослужінь, обрядів, церемоній, походів тощо/. Яку відповідальність несе організація за такі

дії? Яку відповідальність несуть віруючі за правопорушення під час публічних релігійних заходів?

7. За ініціативою трудового колективу на підприємстві планували провести релігійні церемонії. Адміністрація не дала згоди на їх проведення. За якої умови може бути проведено на підприємстві релігійні церемонії?

8. Релігійна організація систематично проводить навчання релігії серед учнів школи і в приміщеннях останньої. Чи відповідає це ст. 6 «Відокремлення школи від церкви /релігійних організацій»... чинного законодавства про свободу совісті? Які права в галузі релігійної освіти мають релігійні організації?

8. Громада греко-католицького віросповідання, не погоджуючись з рішенням державного органу про почергове користування культовою спорудою з православними громадами, захопила храм і позбавила можливості нормального богослужіння православними. В якому порядку можна припинити такі дії громади греко-католиків. Яку відповідальність встановлює чинне законодавство за подібні правопорушення?

9. Релігійній громаді відмовили в реєстрації культової споруди, яка передана державою їй у користування на тій підставі, що ця споруда становить історичну цінність. Чи відповідає ця відмова законодавству про свободу совісті та яким чином визначається порядок користування культовими будівлями і майном, які становлять історичну, художню або іншу культурну цінність?

10. Поліція тимчасово припинила богослужіння в церкві, обмеживши тим самим право громадян на свободу совісті. Пояснення з цього приводу не були надані. Чи відповідають такі дії поліції Закону України «Про Національну поліцію» та законодавству про свободу совісті? Які підстави та порядок визначає вітчизняне законодавство для таких дій?

Тема 3. Мораль та її роль у формуванні світоглядної культури поліцейського

Питання до практичного заняття:

1. Чи погодитесь Ви з твердженням: «Гідність людини визначається тим, якими шляхами вона іде до мети, а не тим, чи досягне вона її» (Абай)?

2. Спробуйте пояснити парадокс Блеза Паскаля: «Недобре бути надмір вільним. Недобре мати все необхідне».

3. Виокремте різні рівні осмислення сенсу життя людини (соціальної групи). Розкрийте зміст цих рівнів і поясніть на фактах сучасного життя.

- Раціонально осмислений сенс життя - чітко визначений в життєвих принципах або програмах дій.

- Неусвідомлений або малоусвідомлений сенс життя, що постає в емоційних формах, змінах настрою.

- Морально спотворений сенс життя - психопатологічний, злочинний.

- Сенс життя відсутній - життя без будь-якого сенсу, без будь-якої можливості його усвідомлення.

4. З наведених висловлювань про мрії людини визначте ті, які можна вважати сенсотворчими в житті людини, і поясніть свій вибір.

- Найбільше схожі на нас наші фантазії. Кожному мрія вимальовується відповідно до його натурі. (В.Гюго)

- Мрія сильніша за реальність. Вона душа суцього. (А.Франс)
 - Мрія - думка, якій немає чим житися. (Ж.Ренар)
 - У будь-якої нормальної людини буває період, коли вона вимисел ставить вище за факт, бо факт - це те, чим вона зобов'язана світові, натомість фантазія – це те, чим світ зобов'язаний їй. (Г.Честертон)
 - Існують безталанні мрійники, й тоді вони справді небезпечні люди. (Г.Ліхгенберг)
 - Мрії - не втеча від дійсності, а засіб наблизитися до неї. (С.Моем)
5. Як Ви вважаєте: космополітизм - це форма свідомості (принцип відношення) чи об'єктивно існуюче явище, що сформувалося під впливом певних історичних обставин? Космополітизм шкідливий чи корисний? Чи може він співвідноситися (поєднуватися) з патріотизмом?
6. Що, на Вашу думку, можна віднести до фундаментальних моральних цінностей? Проілюструйте прикладами.
7. Чи завжди та чи інша моральна цінність узгоджується у всіх ситуаціях життя зі здоровим глуздом? В чому може полягати парадокс такої взаємозалежності (взаємовиключеності)?
8. Поясніть наведений нижче вислів: «Яку користь можуть принести гарні закони там, де немає (давніх добрих) звичаїв?» (вислів-запитання належить Горацию).
9. Дайте обґрунтування вислову: «Ніхто не може бути суддею у власній справі» (прислів'я часів Римської імперії).

Тема 4. Політика в житті сучасної людини

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Політика як соціальне явище.
2. Форми та методи здійснення політичної влади. Партійні системи та їх основні типи.
3. Політичні режими: поняття та класифікація. Демократичні засади розбудови правової держави. Сутність, структура та функції громадянського суспільства.
4. Політика та влада в життєдіяльності людини та суспільства. Політична культура та ідеологія.

Тема 5. Суспільство, культура, цивілізація

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Суспільство як цілісна система.
2. Основні підходи до розуміння культури.
3. Цивілізація: специфіка, характеристики, проблеми.
4. Проблема подолання кризи сучасної культури.

Тема 6. Право як нормативна основа діяльності правоохоронних органів. Правова культура правоохоронця

Навчальні питання до семінарського заняття 1:

1. Право як соціокультурне явище. Моральні, традиційні, звичаєві та релігійні витоки права.
2. Основні типи праворозуміння: юснатуралізм (теорії природного права) та юридичний позитивізм.
3. Структура правової реальності. Складові ідеї права.

5. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Людина як біосоціодуховна істота та суб'єкт правоохоронної діяльності.

Реферати, есе:

1. Людина як біологічна, соціальна і духовна істота: філософський підхід.
2. Біологічні чинники поведінки людини та їх значення для правоохоронної діяльності.
3. Соціалізація особистості: вплив сім'ї, освіти та суспільства.
4. Духовні цінності як основа відповідальної поведінки правоохоронця.
5. Людина як суб'єкт і об'єкт правоохоронної діяльності.
6. Проблема насильства в контексті біосоціальної природи людини.
7. Людська агресія та механізми її соціального контролю.
8. Роль духовної культури у формуванні особистості правоохоронця.
9. Гуманістичний підхід до людини в правоохоронній діяльності.
10. Людина і влада: етичні межі впливу на особистість.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. В чому полягає сутність і призначення людини?
2. Як Ви розумієте поняття «сенс життя»? Які існують погляди на сенс життя? Як змінювалися погляди на сенс життя протягом історії?
3. У чому полягають глобальні проблеми сучасності та проблеми цінності життя людини?
4. Людина, індивід, індивідуальність, особистість – чим відрізняються ці поняття?
5. Як співвідносяться в людині біологічні та соціальні чинники?
6. Що таке особистість з філософської точки зору?
7. Наведіть приклади, коли вдосконалення та самовдосконалення виступають різновидом задоволення.
8. Які особливості ставлення до проблеми «життя як цінності» в світі у XX та XXI столітті, у сучасній Україні?
9. Чим відрізняється античне і сучасне тлумачення людини?
10. Які нові можливості відкрила для усвідомлення людиною свого “Я” християнська релігія?

Практичні завдання:

За нижче наведеними текстами визначте провідні ідеї творчості А. Шопенгауера та С. Кіркегора. Дайте їм оцінку:

1. «Світ є моє уявлення»: ось істина, яка має силу для кожного живого та пізнаючого ества, хоча лише людина може зводити її до рефлексивно-абстрактної свідомості. Якщо вона це дійсно зробить, у неї зародиться філософський погляд на речі. Для неї тоді стає ясным та безсумнівним, що вона не знає ні сонця, ні землі, а знає лише око, яке бачить сонце, руку, що доторкується до землі, що оточуючий її світ існує лише як уявлення, тобто виключно у відношенні до іншого, до того, хто уявляє, яким і постає людина” (А.Шопенгауер).

Оцініть, якою мірою дана теза А. Шопенгауера є незаперечною. Чи можна прийняти її без вагань? Як може оцінити цю тезу митець? Науковець? Яким є ваше до неї ставлення?

2. «Воля – внутрішня субстанція, серцевина будь-якої часткової речі і всього разом. Сліпою є воля в природі, явлена вона і в розсудковій поведінці людини, - тут колосальна відмінність в проявах, але сутність лишається незмінною... Оскільки те, чого бажає воля, завжди є життя, то все одно, чи сказати просто “воля” чи “воля до життя”... Воля як така є вільною; це впливає із того, що вона є річ в собі, опора будь-якого явища. Воля на всіх ступенях своїх проявів абсолютно позбавлена кінцевої мети і знаходиться у постійному прагненні, яке і є її сутністю...» (А.Шопенгауер).

3. Спробуйте чітко визначити основні характеристики волі за А. Шопенгауером, дайте їм оцінку. Ознайомтесь із тим, як на основі свого вчення про дійсність А. Шопенгауер оцінює людське життя:

«Життя більшості людей – це лише постійна боротьба за саме це існування, і вони заздалегідь впевнені, що вийдуть із цієї боротьби переможеними. І те, що їх змушує проявляти впертість у цій тяжкій боротьбі, є не стільки любов до життя, скільки страх смерті, яка, проте, невідворотно стоїть за завісою і кожному мить може звідти вийти» (А.Шопенгауер).

Розкрийте зв'язок такого бачення життя із поняттям волі у А. Шопенгауера, поясніть, як із поняття волі випливає в цілому песимістичне бачення життя.

3. «...У повну протилежність І. Канту, який джерела доброчесності шукав в абстрактній рефлексії (поняття обов'язку та категоричного імперативу), ми ні на мить не вагаючись скажемо: голе поняття для доброчесності є безплідним; усяка істинна і чиста любов – це співстраждання, а всяка любов, яка не є співстражданням, - це себелюбство... Той, хто осягає сутність речей в самому собі, водночас осягає і ціле. Із його волею відбувається переворот: вона вже не стверджує своєї сутності, вона відкидає її... Людина відштовхує волю до життя, ядро та сутність цього нещасного світу» (А.Шопенгауер).

Простежте лінію етичних міркувань А.Шопенгауера, спробуйте з'ясувати, що на чому базується: себелюбство на співстражданні чи, навпаки – співстраждання на себелюбстві? Чи можна вважати етику А.Шопенгауера: а) колективістською етикою; б) егоїстичною (індивідуалістською)? Спробуйте також пояснити, чому етичні погляди А.Шопенгауера мали відчутний вплив на літературу ХІХ століття.

4. Ознайомтесь із провідними думками наступного засновника неklasичної філософії – С. Кіркегора:

«Що я повинен робити? У чому полягає моє покликання? Де я? Що значить сказати світ? Яким є значення цього слова? Хто заманив мене сюди і полишив тут? Хто я? Як я опинився в цьому світі? Чому мене не спитали, чому не ознайомили із правилами та звичаями, а просто встромили в нього, ніби я був куплений у продавця душ? Як я опинився втягнутим у цей грандіозний захід, що називається дійсністю? Хіба це не справа вибору? Кому я можу пожалітися?» (С.Кіркегор).

Оцініть той спектр питань, які мислитель вважає найпершими; куди й до якої проблематики вони спрямовані? В чому полягає їх новизна та оригінальність?

5. В своєму описуванні духовного розвитку людини, С.Кіркегор висунув ідею “трьох стадій”; подаємо її у стислому викладі коментаторів:

“Естетична стадія характеризується переживаннями, що потурають бажанням. На цій стадії індивід залишається пасивним спостерігачем... Естет, як бджола, перелітає із квітки на квітку; він завжди перебуває в пошуку нових переживань. Естик надає життю сенсу, йдучи обраним ним шляхом. Його життя постає осмисленим завдяки пристрасному втягненню у його життєвий проект. Перехід до релігійної стадії – це стрибок у невідоме... Лише за допомогою віри в Бога індивід знаходить порятунок в універсальному. У вірі людське відношення стає боговідношенням” (Скирбек Г., Гільєн Н.).

Скільки стадій життєвого сходження виділяє С.Кіркегор? Що постає вирішальними характеристиками цих стадій? Докладно проаналізуйте останнє питання, використовуючи певні цитати із творів С.Кіркегора.

Як ви розумієте тезу “перебувати в абсолютному відношенні до абсолютного”? Як ця теза пов'язана із людською індивідуальністю? Чи згодні ви із тим, що в певних ситуація індивідуальне може стояти над всезагальним? Спробуйте навести приклади таких ситуацій.

Дайте узагальнену оцінку вихідним тезам А.Шопенгауера та С.Кіркегора, виділіть в їх філософських позиціях спільне та відмінне, аргументуйте своє ставлення до цих позицій.

Тема 2. Конфесійна карта України. Право і релігія

Реферати, есе:

1. Релігія як соціокультурний феномен.
2. Основні конфесії України: історія становлення і сучасний стан.
3. Християнство в Україні: православ'я, католицизм, протестантизм.
4. Роль релігії у формуванні моральних цінностей суспільства.
5. Свобода совісті як фундаментальне право людини.
6. Правові засади свободи віросповідання в Україні.
7. Взаємодія держави і релігійних організацій.
8. Релігійна толерантність як складова правової культури.
9. Релігійні конфлікти та шляхи їх правового врегулювання.
10. Право і релігія: спільне та відмінне у регулюванні поведінки.
11. Світський характер держави та його значення.
12. Релігійні символи у публічному просторі: правовий аспект.
13. Запобігання дискримінації за релігійною ознакою.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. У сучасному світі простежується тенденція розпаду релігії на безліч конфесій і поширення «нетрадиційних» релігій. Це, на Вашу думку, є доказом розвитку демократії чи анархії? Обґрунтуйте свою відповідь.
2. Чому релігійні цінності у структурі духовних цінностей займають провідне місце?
3. Чи несе людина відповідальність за свій світогляд і перед ким?
4. Що таке релігійні цінності?
5. Чи повинна людина прагнути досягнення ідеалу?
6. Чи потрібен людині хтось, хто був би для неї авторитетом?
7. Чи обов'язково висока моральність припускає релігійність людини? Чи сумісні милосердя і гуманність з атеїстичними переконаннями?
8. Як і чому тісно переплетені між собою релігія і право?

9. Чи здатна система права остаточно вирішити всі проблеми в царині релігійних відносин?

10. Визначити структуру та зміст законодавства про свободу совісті в Україні, головні нормативно-правові документи.

Практичні завдання:

Яке застосування у Вашому житті та житті українського суспільства можуть мати такі вислови?

1. «Дух назавжди залишиться островом, на який зі сфери матерії неможливо потрапити без стрибка» (Ф. Шеллінг, філософ).

2. «Ніщо не наближає людину до богів так, як здійснення добрих справ» (Цицерон, філософ)

3. «Щодо релігії, то піклування про неї залиште самій верховній Істоті. Тут ми всі у темряві і зазнаємо всіляких помилок. Хто з нас настільки пихатий, щоб стверджувати, що його шлях найправильніший?» (Фрідріх Великий, король Пруссії, полководець).

4. «Я заперечую Бога. Як на мене, це означає: я заперечую заперечення людини» (Л. Фейербах, філософ).

5. «Як милість неба відрізнити від гніву, О, мудрець, чи дасте мені відповідь?» (Фірдоусі, поет, мислитель).

6. «Безглуздом є будь-який Намір пізнати Бога за допомогою лише нашого розуміння» (К. Тертулліан, філософ).

7. «Релігія є не що інше, як відповідь на питання про сенс життя» (Л. Толстой, письменник, мислитель).

8. «Релігія і розум — ненависні перешкоди для забобонів і блукань» (Дж. Толанд, філософ).

9. «Ми не маємо потреби ні в допитливості після Ісуса Христа, ні в дослідженнях після Євангелія» (К. Тертулліан, філософ).

10. «Чим менше у мене бажань, тим ближче я до богів» (Сократ, філософ).

11. «Весь світ складається з двох натур: одна видима, інша — невидима. Видима зветься творіння, а невидима – Бог» (Г. Сковорода, філософ).

12. «Бога неможливо ані чути, ані бачити, ані сприймати; його можна пізнати лише через його справи» (Ж.Ж. Руссо, філософ).

13. «Якщо все повинно мати причину, Бог теж повинен мати причину» (Б. Рассел, філософ)

14. «Бог — це надія для хороброго, а не виправдання для боягуза», (Плутарх, письменник, мислитель).

15. «Чим глибше ми осягаємо закони природи, тим скромнішими стають наші претензії,.. тим сильнішим є наше здивування перед безконечною Премудрістю, яка організовує універсум». (Ернст Сіменс, засновник електротехніки).

Тема 3. Мораль та її роль у формуванні світоглядної культури поліцейського

Реферати, есе:

1. Поняття моралі та її місце в суспільному житті.
2. Моральні норми і цінності: походження та значення.
3. Добро і зло як базові категорії моралі.
4. Совість і честь у професійній діяльності правоохоронця.
5. Моральна відповідальність як основа професійної поведінки.
6. Справедливість як моральний і правовий принцип.
7. Моральний вибір у професійно складних ситуаціях.
8. Мораль і право: співвідношення та взаємодія.
9. Гуманізм як світоглядна основа правоохоронної діяльності.
10. Толерантність і повага до людини як моральний обов'язок.
11. Корупція як моральна і правова проблема.
12. Професійна честь і репутація правоохоронця.
13. Етичні дилеми у правоохоронній діяльності.
14. Моральна культура як складова професійної компетентності.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Чи поширюється регулятивний вплив моралі на виробничу, побутову, політичну сферу? На які сфери суспільного життя не поширюється дія моральних принципів?
2. Якими засобами забезпечується виконання моральних норм?
3. Чи існує моральна відповідальність? В яких формах вона може знаходити прояв?
4. Чи можуть моральні почуття вступати в конфлікт між собою?
5. Проаналізуйте відмінності між поняттями «мораль», «етика», «моральність».
6. Дайте порівняльну характеристику формам суспільної свідомості та системам регуляції суспільних відносин (мораль, релігія, право).
7. Охарактеризуйте основні історичні типи моралі у їх співвідношенні.
8. Наведіть приклади солідарної взаємодії моральних і правових норм, а також їх протистояння.
9. Дайте характеристику сильної моральної особистості. Наведіть приклад такої особистості у сфері політики, науки, свого соціального оточення.
10. До яких видів професійної діяльності суспільство ставить особливі моральні вимоги? Чому саме до названих?
11. Які основні особливості норм професійної етики у порівнянні із загальними моральними нормами, що діють у суспільстві.
12. Чи кожен вибір, що здійснюється у процесі професійної діяльності правоохоронця можна вважати моральним?
13. В чому полягає етичний вимір здорового способу життя? В яких саме аспектах здоровий спосіб життя потребує етичного та правового аргументування на сьогоднішній день?
14. Чому люди, порушуючи норми моралі, зазвичай маскують свої аморальні вчинки?
15. Розкрийте зміст фундаментальних морально-етичних принципів професійної діяльності правоохоронців (гуманізму, справедливості, законності) у їх співвідношенні.

Практичні завдання:

1. «Ми – люди ХХ століття, і нам не відійти від глобальних його проблем. А це, перш за все, проблема сучасного варварства, здичавіння. Це загроза

«вічного спокою», тобто можливість вічного перебування у стані ні добра, ні зла, ні буття, ані небуття. Просто ніщо...

Скарби культури тут не гарантія. Така катастрофа може статися до атомної. Бо культура – не сукупність готових цінностей і продуктів, що лише чекають ужитку та усвідомлення. Це здатність і зусилля людини бути, таке володіння живими розрізненнями, що безперервно, знову і знову відновлюється і розширює свої межі». (Мераб Мамардашвілі)

Чим байдужість і духовна інертність загрожує людству? Чому саме ці почуття, на думку філософа, є найбільшим і найстрашнішим ворогом людини?

2. «Тепер, коли ми навчилися літати у повітрі, як птахи, плавати під водою, як риби, нам не вистачає лише одного: навчитися жити на землі, як люди». (Бернард Шоу)

Як Ви можете прокоментувати це твердження? Обґрунтуйте його. Чому, на Вашу думку, людині необхідно вчитися бути людиною?

3. «Є дві вершини, на яких ясно і світло, - вершина тварин і вершина богів. Між ними лежить у сутінках долина людей. І якщо хтось погляне хоч раз угору, його охопить давня невгамовна туга, його, котрий знає, що не знає, за тими, які не знають, що не знають, і за тими, котрі знають, що знають». (Пауль Клее)

Що, на Вашу думку, стоїть на заваді людському щастю, відчуттю повноти життя? Чи існують межі (якщо існують, то які) для людського пізнання? Чи може людина в чомусь заздрити тваринам?

4. «Наш час відмічений вражаючими успіхами наукового пізнання і його технічних додатків. Як не радіти цьому? Але не можна забувати: знання і майстерність самі по собі не можуть привести людей до щасливого і гідного життя. у людства є всі підстави підносити провісників моральних цінностей вище, ніж відкривачів об'єктивних істин. Те, що зробили для людства Будда, Мойсей і Ісус, значить для мене набагато більше всіх досягнень дослідницького і творчого розуму.

Спадщину цих благословенних людей ми маємо усіма силами зберігати і підтримувати, якщо людство не хоче втратити свою гідність, безпеку існування і радість життя». (А.Ейнштейн)

Чому, на думку вченого, вчителями людства є Будда, Мойсей, Ісус, а не Арістотель, Копернік, Ньютон? Як на Вашу думку, чи справді духовні знання важливіші за загальнонаукові? Яким чином можна зберігати і підтримувати духовну спадщину?

5 «коли я кажу, що цінності ведуть або притягають людину, то в цьому мається на увазі, що у людини завжди є свобода: свобода робити вибір між прийняттям і відторгненням того, що пропонується, тобто між тим, чи здійснити потенційний смисл (життя), чи залишити його нереалізованим.

Однак слід усвідомити, що у людини не існує такої речі, як моральний потяг, або навіть релігійний потяг в тому сенсі, який мається на увазі, коли говорять, що людина детермінована базовими інстинктами. Людина не має вихідної схильності до моральної поведінки; у кожному конкретному випадку вона *вирішує вчиняти морально*. Людина вчиняє так не для того, щоб задовольнити моральний потяг і мати спокійну совість, вона вчиняє так заради справи, якій вона себе присвятила, або заради людини, яку вона кохає, або заради свого Бога. Якщо ж вона дійсно веде себе морально, щоб мати спокійну совість,

вона стає фарисеєм і перестає бути справжньою моральною особистістю. Я думаю, що навіть святі не піклувалися про щось інше, окрім як про служіння Богу, і я не думаю, що вони коли б то не було ставили собі за мету бути святими. Якщо б таке сталося, вони стали б скоріше перфекціоністами, аніж святими. Звичайно, «спокійна совість – найкраща подушка», як стверджує німецька приказка; але справжня моральність є дещо більше, ніж снодійне або транквілізатор». (Віктор Франкл)

Що змушує людину вчиняти морально? Чи може людина вирішити і послідовно реалізовувати у життєдіяльності високоморальну «правильну» поведінку протягом усього життя? Якою має бути, на Ваш погляд, мотивація вчиняти морально?

б. «... Відсутність неспокою – це кінець моральності, а отже, й особистісного життя: місце свободи займає законність, що підтримує соціальний тиск та інфантильну несмілість, знищує моральнісну творчість і соціалізує моральні принципи, класифікує людей на злих і добрих у відповідності з формальним дотриманням ними встановлених правил.

... напруженість відносин між етикою закону та етикою любові визначає той факт, що широке поле особистісної моральності виявляється затисненим між знеособленим правилом і парадоксальними виключеннями з нього, між поступальними виваженими перетвореннями буденного і божевільними спалахами відчаю свободи». (Еммануель Муньє)

Чому філософ невдоволений тотальністю законності в житті людини? Як на Вашу думку, чи протистоїть законності свобода і моральність особистості? Чи можна класифікувати «людей на злих і добрих у відповідності з формальним дотриманням ними встановлених правил»? Аргументуйте власну думку.

Тема 4. Політика в житті сучасної людини

Реферати, есе:

1. Політика як сфера суспільного життя.
2. Політична влада та її форми.
3. Політична система сучасного суспільства.
4. Політична культура: поняття та типи.
5. Політична свідомість громадян.
6. Правоохоронець і політика: межі професійної нейтральності.
7. Політичний плюралізм і демократія.
8. Політичні права і свободи громадян.
9. Маніпуляції у політиці та їх суспільна небезпека.
10. Політичні конфлікти і роль держави у їх врегулюванні.
11. Засоби масової інформації і політика
12. Правоохоронні органи у політичній системі держави.
13. Політична культура як чинник стабільності суспільства.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. У чому полягає взаємозв'язок політології і філософії, політології і правознавства? Як Ви вважаєте, чи є також відмінність між політичною філософією і філософією політики, якщо так, то в чому вона полягає?
2. Які фактори найбільше стимулювали появу та розвиток політики? Від чого залежить розвиток політичної системи в теперішній час?

3. Чи існує відмінність між політичними та правовими нормами, якщо так, то в чому вона полягає?
4. В чому полягає відмінність між державною та політичною, легальною та легітимною владою?
5. Чи є взаємозв'язок в існуванні корупції в політиці та правоохоронній сфері? В чому він може полягати?
6. Які Ви можете назвати основні шляхи підвищення довіри українського суспільства до політики?
7. В чому полягає сутність плюралістичної концепції демократії та які Ви можете назвати основоположні її принципи?
8. Як Ви розумієте правову державу? Чи можна виділити її різновиди?
9. Які Ви знаєте партійні системи? Чи залежать вони від існуючого політичного режиму, ідеології, політичного курсу, форми правління, форми державного устрою, конституційного ладу, рівня розвитку демократії?
10. Як Ви розумієте громадянське суспільство та від чого залежить його розвиток? Які інститути є стрижневими в межах громадянського суспільства та чи є серед них місце для поліції?

Практичні завдання:

1. Дослідіть витoki та історичні форми демократії.
2. Дайте розгорнуту характеристику основним концепціям демократії.
3. Від чого залежить якість інформації, яку ми отримуємо від ЗМІ? Який взаємозв'язок між засобами масової інформації і політичною культурою суспільства?
4. У деякій країні X проводяться вибори та існує парламент. Чи можна на підставі цих ознак стверджувати про існування демократії в даній країні?
5. Розгляньте демократизацію як провідний чинник оновлення сучасного світу.
6. Прокоментуйте взаємозв'язок демократії та громадянського суспільства.
7. Окресліть конституційні гарантії демократії в Україні.
8. Спробуйте сформулювати можливі варіанти взаємодії між громадянським суспільством і державою.
9. Сучасна політична наука обґрунтовує невтручання держави в справи громадянського суспільства наступними постулатами:
 - а) держава - це сфера громадських інтересів; громадянське суспільство - область приватних інтересів;
 - б) інтереси особистості вище інтересів держави.На основі аналізу даних постулатів виділіть сутнісні ознаки громадянського суспільства і дайте їх характеристику.
10. Історично громадянське суспільство виникло в Західній Європі. Чи можливо його формування і розвиток на Сході? Наведіть аргументи «за» і «проти» його поширення за межі західної цивілізації.

Тема 5. Суспільство, культура, цивілізація

Реферати, есе:

1. Поняття суспільства та його основні характеристики.
2. Соціальна структура сучасного суспільства.
3. Культура як спосіб людського буття.
4. Цивілізація: сутність і основні підходи до розуміння.
5. Взаємозв'язок культури і цивілізації.
6. Традиції та інновації у розвитку суспільства.
7. Масова культура та її вплив на людину.
8. Правова культура як елемент загальної культури.
9. Глобалізація і культурна ідентичність.
10. Соціальні девіації та їх культурні причини.
11. Роль культури у формуванні громадянської позиції.
12. Значення культурної компетентності для правоохоронця.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Визначте, яких якостей надає людині суспільство. Чи залежить суспільство від людини?
2. Розкрийте розуміння історичного процесу як множини цивілізацій.
3. Охарактеризуйте особливості монадологічного розуміння цивілізацій.
4. Визначте, яке значення мають цивілізаційний і формаційний підходи в контексті аналізу сучасного стану України.
5. Назвіть витoki, рушійні сили та чинники суспільного прогресу.
6. Окресліть існуючі підходи до тлумачення інформаційного суспільства.
7. Виділіть позитивні та негативні наслідки глобалізації?
8. Назвіть причини загострення питання про культуру наприкінці XIX – у XX ст.
9. Проаналізуйте головні тенденції розвитку культури наприкінці XX – початку XXI ст.
10. Порівняйте позитивні оцінки цивілізації з негативними, спробуйте зробити самостійні, але аргументовані висновки.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте твердження: соціальна філософія займається не лише тим, що є, але і тим, що має бути.

2. На прикладах реальних подій життя і професійної діяльності охарактеризуйте основні моменти співвідношення людини і суспільства.

3. «Прогресувати можемо лише ми, людські індивіди, і ми можемо робити це захищаючи та посилюючи ті демократичні інститути, від яких залежить свобода» (К. Поппер).

Як Ви вважаєте, яку позицію займає автор у питанні про співвідношення людини і суспільства? Чи згодні Ви з його думкою?

4. Окресліть морально-психологічні наслідки науково-технічного прогресу в контексті юридично-правової їх оцінки.

5. Дайте визначення поняттю «глобалізація». Яке значення вкладають в це поняття такі дисципліни як економіка, соціологія, історія, культурологія та соціальна філософія?

6. Чи згодні Ви з тим, що цивілізація має соціальний характер, а культура індивідуальний? Чи може технічний прогрес негативно впливати на розвиток культури? Наведіть приклади.

7. Як Ви вважаєте, чи може існувати людина і суспільство поза тим, щоб впливати на середовище, змінювати його? Визначте заходи, що сприяли б уникненню найперших загроз сучасному людству.

8. Відомий французький просвітник Ж.-Ж. Руссо писав: «Наші душі розбещувалися по мірі того, як вдосконалювалися наука та мистецтво. Вони обвивають гірляндами квітів пута, що накладаються на людей, заглушають природне почуття свободи».

Як Ви вважаєте, чим могла бути викликана така негативна оцінка культури? Чи згодні Ви з тим, що розвиток науки і мистецтва негативно позначається на стані культури та моралі? Чи погоджуєтесь Ви з тим, що науковий прогрес обмежує свободу людини?

Тема 6. Право як нормативна основа діяльності правоохоронних органів.

Правова культура правоохоронця

Реферати, есе:

1. Право як соціальний регулятор суспільних відносин.
2. Поняття та ознаки правової норми.
3. Принципи права і їх значення для правоохоронної діяльності.
4. Верховенство права як основа правової держави.
5. Права людини як фундамент правоохоронної діяльності.
6. Правова культура: поняття і структура.
7. Правосвідомість та її роль у професійній діяльності.
8. Правовий нігілізм і шляхи його подолання.
9. Дотримання закону як професійний обов'язок правоохоронця.
10. Право і примус: етичні та правові межі.
11. Зловживання владою як правова проблема.
12. Професійна відповідальність правоохоронця.
13. Роль правоохоронних органів у захисті прав і свобод людини.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Як співвідносяться між собою державний примус і правова свобода?
2. Чи може бути реалізоване право без підтримки державно-владних інституцій?
3. В чому відмінності політичної влади від інших її різновидів?
4. Чи може бути законна влада нелегітимною?
5. Чи збігаються за змістом і обсягом поняття “верховенство права” та “верховенство закону”?
6. Які особливості взаємодії права і влади у різних політичних режимах?
7. В чому полягає мета права: у забезпеченні державного контролю над життєдіяльністю громадян чи у наданні громадянам держави максимуму можливої на даному етапі розвитку суспільства свободи?
8. За якими критеріями визначають і поділяють типи праворозуміння? В чому протилежність і взаємодоповнюваність цих позицій?
9. Які світоглядно-методологічні джерела і особливості, переваги і недоліки юридичного позитивізму як основної концепції позитивістського типу праворозуміння?

10. Відомо, що в межах гносеологічного підходу до правової реальності акцент робиться передусім на з'ясуванні того, що і як відображається у праві (правосвідомості, правовій ідеології, законодавстві). Чи можна вважати вказаний спосіб осмислення природи права тотожним осягненню сутності та особливостей права?

Практичні завдання:

1. Розкрийте співвідношення права і закону, права і влади як одвічних проблем філософії права.
2. Проаналізуйте співвідношення понять “закон”, “правовий закон”, “неправо”.
3. Порівняйте такі висловлювання Сенеки і Цицерона: “Несправедливий закон не створює права” і “Своєю силою закони зобов’язані праву”.
4. Які існують критерії поділу влад? Як співвідносяться між собою державна і політична влада?
5. Назвіть основні політико-правові інститути обмеження влади. В чому полягає суть теорії розподілу влад?
6. Чи тотожні поняття “легітимація” і “легалізація”?
7. Назвіть основні ознаки права. Чи є примус невід’ємним атрибутом права?
8. Розкрийте механізм впливу правових ціннісних установок на соціальну активність та правову культуру особистості працівника правоохоронних органів.
9. Проаналізуйте процес формування поняття «філософія права» в різних філософських традиціях.
10. Проаналізуйте сучасну ситуацію на конкретних прикладах та з’ясуйте, коли українські громадяни є суб’єктами, а коли – об’єктами права.

6. Індивідуальні завдання

Відповідно до навчального плану з навчальної дисципліни “Світоглядна культура правоохоронця” курсових та дипломних робіт не передбачено, але до індивідуальних завдань, не передбачених навчальним планом, належать: написання рефератів, есе, підготовка результатів власних досліджень до виступу на конференціях тощо.

Метою індивідуальних завдань є поглиблення, узагальнення й закріплення знань, які здобувачі отримують під час навчання, а також застосування цих знань на практиці. Виконання індивідуальних завдань сприяє реалізації творчих здібностей здобувачів.

7. Методи навчання

Під час освітнього процесу використовуються такі методи навчання: словесні, наочні, практичні, інноваційні.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Методи контролю – усне та письмове опитування, практична перевірка, тестовий контроль та рейтинговий контроль тощо. Поточний контроль може бути реалізований у формі виконання завдань, виступів на семінарських заняттях, проведення контрольних робіт, колоквиумів тощо.

Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на семінарських та практичних заняттях, написання рефератів, есе тощо.

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Аудиторна робота (поточне накопичення балів) Мах 60%						Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
						залік	
T1	T2	T3	T4	T5	T6		
5	5	5	5	5	5	Мах 40%	Мах 100%

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище від середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

Обладнання, програмне забезпечення, яке використовується під час занять: інтерактивні, мультимедійні проектори, комп'ютери планшети, інтерактивні дошки, методичне забезпечення, за допомогою якого забезпечується якість освітньої діяльності в НАВС.

10. Перелік контрольних питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Поняття людини як біосоціодуховної істоти та характеристика кожного з вимірів.
2. Біологічні чинники поведінки людини та їх значення для життєдіяльності особистості.
3. Соціальна природа людини та роль соціалізації у формуванні особистості.
4. Духовні цінності особистості та їх значення в житті людини.
5. Поняття людської гідності та її місце в системі цінностей.
6. Свобода і відповідальність як фундаментальні характеристики людської діяльності.

7. Людина як активний суб'єкт суспільного життя.
8. Проблема насильства в контексті біосоціальної природи людини.
9. Совість як внутрішній моральний регулятор поведінки.
10. Психофізіологічні особливості діяльності людини.
11. Професійна деформація як соціально-психологічне явище.
12. Гуманістичний підхід до розуміння людини.
13. Взаємозв'язок людини і влади в суспільстві.
14. Роль особистості у забезпеченні прав і свобод людини.
15. Значення цілісного бачення людини для розуміння суспільних процесів.
16. Релігія як соціокультурний феномен та форма духовного життя.
17. Конфесійна карта України: історичні передумови та сучасний стан.
18. Принцип свободи совісті як фундаментальне право людини.
19. Правові засади свободи віросповідання в демократичному суспільстві.
20. Світський характер держави та його значення.
21. Взаємовідносини держави і релігійних організацій.
22. Правові та релігійні норми як регулятори суспільних відносин.
23. Релігійна толерантність як цінність сучасного суспільства.
24. Релігійні конфлікти: причини виникнення та соціальні наслідки.
25. Роль держави у забезпеченні свободи віросповідання.
26. Дискримінація за релігійною ознакою як соціальна проблема.
27. Правове регулювання діяльності релігійних організацій.
28. Релігійні символи у публічному просторі: суспільний і правовий аспекти.
29. Вплив релігії на формування моральних цінностей.
30. Принцип світоглядної та релігійної нейтральності в публічному житті.
31. Мораль як форма суспільної свідомості та регулятор поведінки.
32. Моральні цінності та їх значення для життя людини.
33. Категорії добра і зла в етичному вимірі.
34. Совість як внутрішній моральний регулятор особистості.
35. Моральна відповідальність та її роль у житті людини.
36. Співвідношення моралі і права в суспільстві.
37. Справедливість як моральний і соціальний принцип.
38. Гуманізм як світоглядна основа сучасної культури.
39. Моральні вимоги до поведінки людини в суспільстві.
40. Етична дилема як ситуація морального вибору.
41. Корупція як моральна і соціальна проблема.
42. Честь і репутація як моральні цінності особистості.
43. Моральна стійкість та умови її формування.
44. Роль моралі у прийнятті життєвих рішень.
45. Моральна культура як складова загальної культури людини.
46. Політика як сфера суспільного життя.
47. Політична влада: сутність і форми прояву.
48. Політична система суспільства та її основні елементи.
49. Політична культура: поняття і значення.
50. Типи політичної культури та їх характеристика.
51. Політична свідомість громадян.
52. Політичні права і свободи людини.
53. Політичний плюралізм як ознака демократії.

54. Вибори як форма політичної участі громадян.
55. Політичні маніпуляції та їх вплив на суспільство.
56. Засоби масової інформації у політичному житті.
57. Принцип політичної нейтральності у публічній сфері.
58. Роль державних інститутів у політичній системі.
59. Політична відповідальність як елемент політичної культури.
60. Значення політичної культури для стабільності суспільства.
61. Суспільство як форма спільного життя людей.
62. Соціальна структура суспільства.
63. Культура як спосіб людського буття.
64. Матеріальна і духовна культура: сутність і взаємозв'язок.
65. Цивілізація як соціально-історичний феномен.
66. Основні підходи до розуміння цивілізації.
67. Співвідношення культури і цивілізації.
68. Традиції та інновації у розвитку суспільства.
69. Масова культура та її вплив на особистість.
70. Культура насильства і культура миру.
71. Соціальні норми як регулятори поведінки.
72. Глобалізація та культурна ідентичність.
73. Соціальні девіації як явище суспільного життя.
74. Роль культури у формуванні громадянської позиції.
75. Культурна компетентність як ознака сучасної людини.
76. Право як нормативний регулятор суспільних відносин.
77. Правова норма: поняття та основні ознаки.
78. Принцип верховенства права.
79. Принцип законності в суспільному житті.
80. Права і свободи людини як базова цінність.
81. Роль держави у забезпеченні правопорядку.
82. Правова культура: поняття та структура.
83. Правосвідомість як складова правової культури.
84. Правовий нігілізм та його соціальні наслідки.
85. Правові та етичні межі застосування примусу.
86. Зловживання владою як правова і моральна проблема.
87. Відповідальність як правова і соціальна категорія.
88. Взаємозв'язок правової культури і довіри в суспільстві.
89. Значення дотримання закону в житті людини і держави.
90. Правова культура як необхідна складова громадянської зрілості.

11. Рекомендовані джерела інформації

1. Айраксинен Т. Щастя. Відверте і чітке бачення щастя і того, чому його немає. Львів, 2017. 208 с.
2. Андрушко А.В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. К.: Ваїте, 2020.
3. Арендт Х. Банальність зла. Суд над Айхманом в Єрусалимі. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. 367 с.
4. Аріелі Ден. Чесно про (не)чесність. Л.: Видавництво Старого Лева, 2019. 288 с.

5. Бауман З., Донскіс Л. Моральна сліпота. Втрата чутливості у плинній сучасності. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. 280 с.
6. Василевська Т.Е. Етика в публічній службі: підручник. К.: НАДУ, 2018. 256 с.
7. Винниченко В. Конкордизм. Система будівництва щастя. К.: Український письменник, 2011. 342 с.
8. Голька М. Суспільна пам'ять та її імпланти. К.: Ніка-Центр, 2022. 216 с.
9. Гринчак А.А. Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму: Навчальний посібник. Х., 2018. 248 с.
10. Дастон Л. Коротка історія правил. Чому ми робимо так, а не інакше. К.: Лабораторія, 2024. 368 с.
11. Декларація прав дитини: резолюція 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text
12. Декларація принципів толерантності: затв. резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16.11.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
13. Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 3452 від 9 грудня 1975 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
14. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань: резолюція 36/55 Генеральної Асамблеї ООН від 25 листоп. 1981 р. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/43860>
15. Декларація про поліцію: затв. резолюцією № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи від 08.05.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803.
16. Декларація про права інвалідів: Прийнята Організацією Об'єднаних Націй 9 грудня 1975 р. URL: <http://portal.rada.gov.ua/rada/>
17. Декомб В. Клопоти з ідентичністю. Переклад з французької, передмова примітки Валентина Омельянчика. К.: Стилос, 2015. 281 с.
18. Донован В., Цимбалюк Д. та ін. Межі колоборації: мистецтво, етика та Донбас. К.: Rosa Luxemburg Stiftung в Україні, 7 БЦ, 2022. 348 с.
19. Енаф М. Ціна істини: дар, гроші, філософія. К.: Дух і літера, 2019. 512 с.
20. Європейський кодекс поліцейської етики: ухвал. рекомендацією Rec (2001) 10 Комітету Міністрів Ради Європи від 19.09.2001 р. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
21. Загальна декларація прав людини: затв. резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
22. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. *Офіц. вісн. України від 27 верес. 2016 р.* 2016. № 74.
23. Кауфман С. За межами піраміди потреб. Новий погляд на самореалізацію. К.: Лабораторія, 2023. 400 с.
24. Кехейн А. Взаємодія з ворогом. Як працювати з людьми, які не викликають ні довіри, ні симпатій. К.: Лабораторія, 2023. 160 с.
25. Козловський І. Людина на перехресті. К., 2023. 120 с.
26. Козловський І. Гідність – це правдивість. К., 2024. 92 с.
27. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята

- Радою Європи 04.11.1950 р. URL: [https:// zakon. rada. gov. ua/ laws/ show/ 995_ 004](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004).
28. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, прийнята ЮНЕСКО 21 листопада 1972 р.
29. Конвенція про права дитини, прийнята та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20.10.1991 р.
30. Конвенція про права дитини: редакц. затв. резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21.12.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
31. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
32. Кравець В.М., Кумеда Т. А., Павлишин О. В., Петрова Г. М. та ін. Основні принципи професійної етики поліцейського: Пам'ятка. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 48 с.
33. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. К.: Вид. дім «Києво-Могилянської академії», 2008. 367 с.
34. Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування. Суми: Університетська книга, 2023. 222 с.
35. Куннас Т. Зло. Розкриття сутності зла у літературі і мистецтві. Львів, 2015. 288 с.
36. Лютий Т. Культура принад і спротиву. К.: Темпора, 2020. 576 с.
37. Лютий Т. Сковорода. Самовладання. К.: Темпора. 2022. 632 с.
38. Маклін А. Пізнання і вдосконалення: ідеї для саморозвитку та розвитку інших. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2024. 216 с.
39. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація на практиці. К.: Комора, 2021. 176 с.
40. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. К., 2014. 65 с. URL: <http://povaha.org.ua/wp-content/uploads/2015/01/dp-2014-17.pdf>
41. Нападиста В. Г., Шинкаренко О. В., Рогожа М. М. та ін. Професійна та корпоративна етика: навч. посіб. К.: ВПЦ "Київський університет", 2019. 368 с.
42. Національна пам'ять в умовах суспільних перетворень: Монографія К.: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2022. 296 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1nvauPVQcctyH8q8OUgLfOOexYI30aKCb/view>
43. Онфре М. Сила життя. Гедоністичний маніфест. К.: Ніка-Центр, 2016. 192 с.
44. Панченко В.І. Прикладна етика: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2020. 392 с.
45. Петрова Г. Деонтологічні засади службової діяльності: службовий етикет правоохоронця (поліцейського): пам'ятка. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2024. 94 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/24ddab44-591f-408f-8a99-d4ab204a17b6/content>
46. Петрова Г.М. Принципи і стандарти професійної етики як складової запобігання і протидії корупції. Етичні кодекси як інструменти запобігання та протидії корупції. *Антикорупційний менеджмент: Підручник*. К.: НАВС, 2021. С. 193-205.
47. Попович М. Філософія свободи. Х.: «Фоліо», 2018. 524 с.
48. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866->

15.

49. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції : постанова Кабінету Міністрів України від 7 лют. 2018 р. № 58. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF#Text>
50. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>.
51. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії: Закон України від 21.04.2023 № 3005-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-IX#Text>
52. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
53. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text>
54. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 87-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
55. Рекомендація No R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року). URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf.
56. Ренч Т. Конституція моральності: Трансцендентальна антропологія і практична філософія. Пер. з нім. В.Приходька. К.: Дух і Літера, 2010. 348 с.
57. Рікер П. Право і справедливість. К.: Дух і Літера, 2002. 196 с.
58. Роулз Дж. Теорія справедливості. Пер.з англ. О.Мокровольський. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. 822 с.
59. Свендсен Ларс Фр. Г. Філософія свободи. Л.: Вид-во Анетти Антоненко; К.: Ніка-Центр, 2016. 335 с.
60. Скейлз Е. Фемінізм у праві: активізм, юридична практика та правова теорія. К., 2019. 215 с.
61. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.05.2024 р. № 769. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/28.05.2024/262-Pravookhor.Diyaln-bak.769.V%3%ADd.28.05.24.pdf>
62. Томсон Е. Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм. К.: Наш Формат, 2023. 384 с.
63. Український світ в його релігійних вимірах: колективна монографія. К.: Світ знань, 2022. 196 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1FhWP6mH_76WKJ6tzoMtQrxsEevx6KLVu/view
64. Ферт-Годбіхер Р. Походження людини (розумної) емоційної. К.: Лабораторія, 2023. 296 с.
65. Філіппова І. Етикет – це легко. К.: «Видавничий дім «САМ», 2019. 240 с.
66. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі.

Харків, 2025. 160 с.

67. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. Тернопіль: Навчальна література – Богдан, 2021. 552 с.

68. Фромм Е. Втеча від свободи. Х.: КСД, 2024. 288 с.

69. Фромм Е. Мистецтво любові. Х.: КСД, 2021. 192 с.

70. Черушева Г.Б., Пархоменко В.В. Економічна культура та професійна етика: навчальний посібник ; практикум. К.: НАСОА, 2023. 169 с.

71. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я: монографія / за заг. ред.: д.ю.н., проф С.Б. Бурлеци; д.ю.н., доц. М.В. Менджул. Ужгород: Вид- во УжНУ «Говерла», 2020, 444 с.

72. Шур М. Як бути досконалим: Правильні відповіді на всі етичні запитання. Х.: Vivat, 2023. 336 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія”. URL: <http://www.ukma.kiev.ua>

3. Національна Парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>

4. Програмний продукт «Мультимедійний навчальний практикум «Професійна етика» / Кравець В.М., Носенко О.В., Кондратьєв І.М., Петрова Г.М., Кумеда Т.А., Підвисоцький В.В. Свідоцтво № 119146 від 18 травня 2023. URL: <https://arm.naiou.kiev.ua/books/professional%20ethics/start.html>

5. Професійна етика: Мультимедійний навчальний посібник. Свідоцтво № 108152 від 23.09.2021. URL: https://arm.naiou.kiev.ua/books/profesiina_etyka/info/media_rep.html

Підписи авторів РПНД:

Тетяна КУМЕДА

Ганна ПЕТРОВА